

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2022/36122176495451908

KOMPARÁCIA HOSPODÁRSKYCH A POLITICKÝCH
ASPEKTOV VLÁDNUTIA V. ORBANA V MAĎARSKU A V.
PUTINA V RUSKU

Bakalárska práca

2022

Robert Laskovič

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

KOMPARÁCIA HOSPODÁRSKYCH A POLITICKÝCH
ASPEKTOV VLÁDNUTIA V. ORBANA V MAĎARSKU A V.
PUTINA V RUSKU

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonomia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Ing. Jakub Szabó

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Pod'akovanie

Chcel by som sa poďakovať svojmu vedúcemu bakalárskej práce, Ing. Jakubovi Szabóovi za pomoc a odborné rady, ktoré mi pomohli pri vypracovaní mojej bakalárskej práce. Tiež by som sa chcel poďakovať za jeho drahý čas, ktorý mi venoval počas konzultácií, a tiež za rýchle a nápomocné odpovede pri natrafení na prekážky.

ABSTRAKT

LASKOVIČ, Robert: *Komparácia hospodárskych a politických aspektov vládnutia V. Orbana v Maďarsku a V. Putina v Rusku* – Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Jakub Szabó. Bratislava: FMV, 2022, 48 strán.

Cieľom bakalárskej práce je porovnanie hospodárskych a politických aspektov vládnutia Viktora Orbána v Maďarsku a Vladimíra Putina v Ruskej federácii. Maďarsko a Ruská federácia ako krajiny sú od seba veľmi odlišné z viacerých aspektov. Aj napriek tomu politika V. Orbána a V. Putina sa zásadne nelíši. Vybudovanie autokratického režimu v demokratickej krajine je zásadnou črtou oboch lídrov. V tejto práci priblížime spôsob, akým V. Orbán a V. Putin si upevnili moc vo svojich krajinách.

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná vývoju politickej situácie v Maďarsku od socializmu až do roku 2010. V tejto kapitole si priblížime aj skutočnosti, ktoré viedli k nástupu Orbána. V druhej kapitole sa zameriame na vývoj politickej situácie od zániku ZSSR až do roku 2010 v Rusku. Rovnako sa v tejto kapitole zameriame na príčiny, vďaka ktorým sa V. Putin dostal k moci. Taktiež sa pozrieme aj na jeho 10 ročné pôsobenie od roku 2000 až 2010. V ďalšej časti sa venujeme metodike a postupom, ktoré sa využili v štvrtej kapitole pri porovnávaní hospodárskej, zahraničnej politiky a právneho štátu V. Orbána v Maďarsku a V. Putina v Ruskej federácii v časovom horizonte od roku 2010 až 2018. V záverečnej kapitole porovnáваме hospodárske a politické aspekty vládnutia Vladimíra Putina a Viktora Orbána.

Kľúčové slová: autokracia, Ruská federácia, Maďarsko, Viktor Orbán, Vladimír Putin

ABSTRACT

LASKOVIČ, Robert: *Comparison of economic and political aspects of the rule of V. Orban in Hungary and V. Putin in Russia* - University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: Ing. Jakub Szabó. Bratislava: FoIR, 2022, 48 pages.

The aim of the bachelor thesis is to compare the economic and political aspects of the rule of Viktor Orbán in Hungary and Vladimir Putin in the Russian Federation. Hungary and the Russian Federation are very different from each other in several aspects. Nevertheless, the policies of V. Orbán and V. Putin are not that different. Building an autocratic regime in a democratic country is a key feature of both leaders. In this work, we will describe the way in which V. Orbán and V. Putin have consolidated their power in their countries.

This thesis is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the development of the political situation in Hungary from socialism to 2010. In this chapter we will also present the facts that led to the accession of Orbán. In the second chapter we will focus on the development of the political situation in Russia from the demise of the USSR until 2010. In this chapter we will also focus on the reasons that helped V. Putin rise to power. We will also look at Putin's 10 years of governance from 2000 to 2010. In the next section, we focus on the methodology and procedures used in the fourth chapter comparing the economic, foreign policy and rule of law of V. Orbán in Hungary and V. Putin in Russian federation in the time horizon from 2010 to 2018. In the final chapter we compare the economic and political aspects of the rule of Vladimir Putin and Viktor Orbán.

Keywords: autocracy, Russian Federation, Hungary, Viktor Orbán, Vladimir Putin

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. VÝVOJ POLITICKEJ SITUÁCIE V MAĎARSKU OD 80. ROKOV 20. STOROČIA DO ROKU 2010	7
1.1. PRIEBEH TRANSFORMÁCIE	7
1.2. PRVÁ VLÁDA VIKTORA ORBÁNA	9
1.3. PRÍČINY NÁVRATU ORBÁNA K MOCI.....	11
2. VÝVOJ POLITICKEJ SITUÁCIE V RUSKEJ FEDERÁCII OD 80. ROKOV 20. STOROČIA DO ROKU 2010	15
2.1. ROZPAD SOVIETSKEHO ZVÄZU.....	15
2.2. OD JEJCINA AŽ PO PUTINA.....	16
2.3. RUSKO POD VLÁDOU PUTINA DO ROKU 2010	19
3. CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	24
4. KOMPARÁCIA POLITIKY VIKTORA ORBÁNA A VLADIMÍRA PUTINA OD ROKU 2010 DO 2018	26
4.1. HOSPODÁRSKA POLITIKA	26
4.1.1. <i>Hospodárska politika Viktora Orbána v Maďarsku</i>	<i>26</i>
4.1.2. <i>Hospodárska politika Vladimíra Putina v Ruskej federácii</i>	<i>29</i>
4.1.3. <i>Komparácia hospodárskej politiky Viktora Orbána a Vladimíra Putina.....</i>	<i>32</i>
4.2. ZAHRANIČNÁ POLITIKA.....	33
4.2.1. <i>Zahraničná politika Viktora Orbána v Maďarsku.....</i>	<i>33</i>
4.2.2. <i>Zahraničná politika Ruskej federácie a Putina</i>	<i>35</i>
4.2.3. <i>Komparácia zahraničnej politiky Viktora Orbána a Vladimíra Putina</i>	<i>37</i>
4.3. PRÁVNÝ ŠTÁT	38
4.3.1. <i>Právny štát Viktora Orbána.....</i>	<i>38</i>
4.3.2. <i>Právny štát Putina v Rusku.....</i>	<i>40</i>
4.3.3. <i>Komparácia právneho štátu Viktora Orbána a Vladimíra Putina</i>	<i>42</i>
ZÁVER	44
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	45

Úvod

Maďarsko a Ruská federácia majú veľmi málo spoločného, či sa na to pozeráme z geografického, ekonomického, historického alebo kultúrneho hľadiska.

V prípade Maďarska hovoríme o tisícročnej krajine, ktorá bola v minulosti významnejšia, a rozlohovo rozsiahlejšia ako v súčasnosti. Maďarsko utrpelo výrazné straty po prvej svetovej vojne. Stratilo až dve tretiny svojho územia a viac ako polovicu svojho obyvateľstva.¹ Nespokojnosť Maďarska s územnými stratami vyústilo do spolupráce s nemeckou armádou počas druhej svetovej vojny. V krajine prevládali fašistické ideológie, a po porážke Nemecka, aj Maďarsko patrilo medzi porazené krajiny. Ako porazená krajina Maďarsko začalo byť okupované Sovietskym zväzom. Socializmus v Maďarsku prevládal až do pádu železnej opony v roku 1989. Po prvých demokratických voľbách v roku 1990 Maďarsko začalo postupne prechádzať zo štátneho vlastníctva na súkromné vlastníctvo, čiže zo socializmu na kapitalizmus.

Na druhej strane v Rusku socializmus bol už prítomný od konca prvej svetovej vojny. Vtedajší Sovietsky zväz postupne rozširoval svoje územia a hlavne svoj vplyv. Po porážke Nemecka sa vplyv Sovietskeho zväzu rozšíril takmer na celú východnú Európu, čím sa kontinent rozdelil na dve časti – Východný a Západný blok. Toto obdobie bolo významné aj súperením týchto dvoch blokov a eskalujúcim sa napätím medzi USA a Sovietskym zväzom. Kým kapitalistický západný blok postupne zažíval výrazný hospodársky vývoj, dovtedy východný blok na druhej strane postupný úpadok. Postupný rozpad Sovietskeho zväzu prišiel po zavedení ekonomických reforiem vtedajšieho generálneho tajomníka Michala Gorbačova. Po rozpade Sovietskeho zväzu sa milióny etnických rusov ocitli za hranicami Ruskej federácie. Rozpad Sovietskeho zväzu nazýva sám Vladimír Putin najväčšou geopolitickou katastrofou 20. storočia.²

Kým tieto krajiny sú v súčasnosti od seba celkom odlišné, niečo napriek tomu spôsobuje spevňovanie vzájomných vzťahov medzi V. Orbánom a V. Putinom. Na jednej strane máme Maďarsko, ktoré je súčasťou Európskej únie, a značnú časť jeho HDP tvoria exporty vychádzajúce z priemyslov rozvíjaných priamymi zahraničnými investíciami a na druhej strane Ruskú federáciu, rozlohovo najväčšiu krajinu bohatú na nerastné suroviny,

¹ ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris K, 2010. s. 95. ISBN 978-963-276-179-4.

² ÅSLUND, Anders. *How capitalism was built: the transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia*. Cambridge ; New York, NY: Cambridge University Press, 2007, s. 21. ISBN 978-0-521-68382-1.

ktorá mala ako nástupnícka krajina Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR) do 90. rokov 20. storočia pod vplyvom ešte množstvo európskych a ázijských krajín.

1. Vývoj politickej situácie v Maďarsku od 80. rokov 20. storočia do roku 2010

Maďarsko muselo čeliť viacerým prekážkam od konca 80. rokov 20. storočia. Tieto prekážky boli rôznej povahy, či už politickej alebo hospodárskej a taktiež vznikali niekedy vnútorným, a inokedy zasa vonkajším vplyvom. V tejto kapitole opíšeme vývoj politickej situácie v Maďarsku v jednotlivých obdobiach od znovuzavedenia kapitalizmu až po nástup Viktora Orbána v roku 2010. Pozrieme sa na hospodárske a politické aspekty jednotlivých vlád v Maďarskej republike. Tieto jednotlivé obdobia nám umožnia lepšie pochopiť čo predchádzalo tomu, aby sa Viktor Orbán dostal k moci, pri ktorej je už nepretržite od roku 2010.

1.1. Priebeh transformácie

Vďaka Gorbačovým reformám v Sovietskom zväze v roku 1989 zasiahla značnú časť Európy jedna z najväčších transformačných vln všetkých čias. Odvtedy sa spoločnosť v strednej a východnej Európe zásadne zmenila. Dovtedajší ideologický, politický, ekonomický a sociálny systém skončil a bolo potrebné sa rozhodnúť akým smerom sa bude ďalej orientovať politika a ekonomika post-sovietskych krajín, vrátane Maďarska. Široký konsenzus v centrálnej Európe smeroval k vybudovaniu demokracie a trhovej ekonomiky založenej na súkromnom vlastníctve a právnom štáte. Socializmus odmietal rešpektovať základné slobody jednotlivca, ktorej demokracia je zárukou. Bola potrebná úplná transformácia, ktorá vyžadovala pevnú vôľu politických elít.

Maďarská komunistická strana bola najliberálnejšou vládnuou komunistickou stranou v celej centrálnej Európe. Na poste generálneho tajomníka pôsobil vyše 30 rokov János Kádár. Maďarsko však už aj predtým, čo odvolalo Jánosa Kádara, podniklo viac reforiem ako ktorákoľvek iná socialistická krajina. Prijatie zákona o politickom pluralizme v roku 1988 malo za následok vznik mnohých nových politických strán, vrátane Orbánovej strany Fidesz. Novovzniknuté politické strany následne sformovali Opozičný okrúhly stôl pre zrýchlenie a zefektívnenie procesu demokratizácie.³

³ ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris K, 2010. s. 378-381. ISBN 978-963-276-179-4.

Maďarská komunistická vláda začala rokovať s opozíciou v júni 1989 a dohodli sa na úplnej demokratizácii maďarskej spoločnosti so slobodnými parlamentnými voľbami 25. marca 1990. Najviac percent v týchto voľbách v prvom aj druhom kole získala konzervatívna, kresťansko-demokratická politická strana Maďarské demokratické fórum (MDF).⁴

MDF na čele s Jozefom Antallom následne vytvorila koalíciu s Kresťanskou demokratickou ľudovou stranou (KDNP) a s Nezávislou maloroľníckou stranou (FKGP). Orbánova strana Fidesz získala v týchto voľbách iba 22 kresiel v Národnom zhromaždení a ocitla sa v opozícii s následníkom bývalej komunistickej strany – Maďarskou socialistickou stranou (MSZP) a so Zväzom slobodných demokratov (SZDSZ).⁵

József Antall, ako prvý premiér nového demokratického Maďarska mal v záujme sa znovu nadviazať s ostatnými Európskymi krajinami a vybudovať také hospodárstvo, ktoré by bolo schopné v krátkom čase sa priblížiť v sociálnej a hospodárskej oblasti k úrovni západoeurópskych štátov. Chcel tiež férovú a prehľadnú privatizáciu štátnych podnikov, ktoré predstavovali zásadný problém v niektorých postkomunistických krajinách.⁶

Ekonomické a politické preorientovanie na Západ v tomto období bolo celkom dynamické. Za jeho vlády Maďarská republika vystúpila z Varšavskej zmluvy čo umožnilo nasledujúcim vládam uchádzať sa o členstvo v NATO.⁷ Antallova vláda sa začala zblížovať ekonomicky a politicky s krajinami Európskeho spoločenstva, neskôr Európskej únie. Taktiež Maďarsko bolo v tomto období iniciátorom založenia zoskupenia postkomunistických európskych krajín - Vyšehradskej štvorky.⁸

V dôsledku ekonomických ťažkostí, ktorá so sebou transformácia prinášala a neschopnosti tieto ekonomické problémy efektívne riešiť popularita vládnej koalície po štyroch rokoch klesla.⁹ Taktiež ku poklesu popularity prispela aj smrť Antalla v roku 1993, ktorého nahradil Péter Boross. Následne v ďalších voľbách v roku 1994 získala väčšinu hlasov bývalá komunistická strana MSZP. Napriek absolútnej väčšine sa socialisti rozhodli

⁴ ÅSLUND, Anders. *How capitalism was built: the transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia*. Cambridge ; New York, NY: Cambridge University Press, 2007, s. 21. ISBN 978-0-521-68382-1.

⁵ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 3. ISBN 978-0-19-087486-5.

⁶ ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris K, 2010. s. 386. ISBN 978-963-276-179-4.

⁷ North Atlantic Treaty Organisation (Organizácia Severoatlantickej zmluvy).

⁸ ENTZ, Géza. Antall József a rendszerváltoztatás specialistája. In: *Magyar Szemle* roč. 2015. 2015. s. 12-17. ISSN 1216-6235.

⁹ ŽÍDEK, Libor. *Evaluation of Economic Transformation in Hungary*. In: *Review of Economic Perspectives*. 2014, roč. 14, č. 1, s. 55-88. ISSN 1213-2446.

vytvoriť koalíciu s SZDSZ, čím získali takmer tri štvrtiny kresiel v parlamente. Túto ľavo-stredovú koalíciu viedol Gyula Horn, posledný minister zahraničných vecí komunistického Maďarska. Horn bol v tejto funkcii aspoň čiastočne zodpovedný za politiku, ktorá viedla k preorientovaniu Maďarska na Západ a zbúraníu železnej opony. Ako predseda vlády presadzoval mnohé politiky iniciované Antallom, vrátane privatizácie ekonomiky a posunu smerom k členstvu v NATO a Európskej únii.¹⁰

Hornova vláda dopomohla k riešeniu ekonomických ťažkostí sprevádzané transformáciou prijatím tzv. Bokrossovho balíka. Toto pomohlo opäť naštartovať ekonomiku Maďarska a zaručiť jej prosperitu. Napriek tomu, že tieto štyri roky vlády Horna boli relatívne úspešné či už z politického alebo ekonomického hľadiska nadchádzajúce voľby vyhrala Orbánová politická strana Fidesz.¹¹

1.2. Prvá vláda Viktora Orbána

Po neuspokojivom výsledku vo voľbách 1994, kde Orbánova strana získala iba 20 kresiel v parlamente (menej dokonca ako v roku 1990) si v roku 1998 Fidesz trojnásobne zvýšil svoj počet poslancov oproti roku 1990. Tento ohromný úspech získal vďaka zmene svojej politickej rétoriky a masovému stiahnutiu kandidátov strany FKGP v druhom kole volieb. Viktor Orbán už po predchádzajúcich parlamentných voľbách si odniesol ponaučenie z veľkého víťazstva socialistov a prišiel záveru, že bez radikálnej zmeny programu svojej politickej strany nedokáže získať dostatočnú popularitu. Fidesz v tomto druhom volebnom období teda postupne prešiel z liberálnej cesty na konzervatívno-národnú cestu. Predstavitelia ľavice ostro kritizovali tento krok Fideszu. Pritom Orbán využil svoju jedinú reálnu šancu na budúci úspech proti ľavici: pravicovú konzervatívnu, nacionalistickú, populistickú alternatívu.¹²

Pre toto štvorročné obdobie Orbánovej vlády boli typické dva trendy. Prvým trendom bolo rozširovanie moci úradu predsedu vlády aby sa stalo centrom rozhodovania a druhým bolo oslabenie parlamentných kontrolných mechanizmov. Takýmto spôsobom sa stal predseda vlády ústrednou postavou vládnej komunikácie. Na rozdiel od svojich predchodcov napríklad Orbán zložil premiérsky sľub dva dni pred všetkými svojimi ministrami. Vždy,

¹⁰ ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris K, 2010. s. 388-389. ISBN 978-963-276-179-4.

¹¹ ŽÍDEK, Libor. Evaluation of Economic Transformation in Hungary. In: *Review of Economic Perspectives*. 2014, roč. 14, č. 1, s. 55-88. ISSN 1213-2446.

¹² SZABÓ, Máté. From a suppressed anti-communist dissident movement to a governing party: the transformations of FIDESZ in Hungary. In: *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*. 2011, roč. 2, č. 2, s. 47-66. ISSN 2062087X.

keď mladý 35 ročný premiér vstúpil do miestnosti na rokovanie svojho kabinetu, všetci ministri vrátane mužov o mnoho rokov starších vstali, aby sa mu pozdravili. Rozprava k predloženým návrhom zákonov v parlamente nebola vykonávaná tradičným spôsobom. Návrhy sa prediskutovali a rozhodlo sa o nich v úzkom kruhu okolo Orbána pred schôdzou. Predmetom kritiky bola najmä skutočnosť, že z priebehu zasadnutia vlády nebola nikdy urobená zápisnica ani iné audiovizuálne nahrávky. Neskôr boli zostavené len krátke zápisnice zo stretnutí. Táto prax bola bezprecedentná a dokonca aj počas komunistickej vlády sa vždy robili zápisnice zo zasadnutí vlády.¹³

Napriek týmto skutočnostiam bola koalícia Fidesz-FKGP-MDP sociálne orientovaná, o čom svedčí aj ich heslo „Za občianske Maďarsko.“ Toto heslo naznačovalo výber hodnôt novej vlády, jej oddanosť strednej triede a všetky jej ideologické a ekonomické aspekty. Počas prvej Orbánovej vlády bolo prepracovanie a zlepšenie systému pre podpory rodín zamerané hlavne na zvýšenie finančných nárokov na podporu, program daňovej úľavy pre rodiny podľa počtu detí a program na podporu mladých, ktorí si chcú založiť rodinu. Program študentských pôžičiek a štipendií poskytoval podporu pre študentov vysokých škôl. V oblasti hospodárskej obnovy a podpory podnikania je dôležité spomenúť Széchenyiho plán, ktorý mal podporiť dynamiku ekonomického rastu a expanziu rôznych odvetví, a mal hlavne podporiť domáce podnikanie.

Počas Orbánovej vlády makroekonomické ukazovatele pokračovali v pozitívnom trende. Pomer verejného dlhu k HDP postupne klesal, rovnako ako deficit verejných financií. Úroveň inflácie klesla z 14,2% na 5,2% a nezamestnanosť z 8,4% na 5,8% medzi rokmi 1998 a 2002. HDP Maďarska na druhej strane rástol v priemere 4,6 % ročne a reálne mzdy 5,5% ročne počas tohto obdobia. Aj napriek tomu, že v rokoch 2001-2002 opäť došlo k nárastu deficitu a dlhu verejných financií, podarilo sa zachovať tieto ukazovatele pod stanovenými Maastrichtskými kritériami, ktoré boli dôležité v tom období kvôli prebiehajúcim rokovaniam o vstupe Maďarska do Európskej únie, ktorý bol dôležitým cieľom Fideszu.¹⁴

Napriek mimoriadnej popularite až do konca svojej prvej premiérskej funkcie prekvapivo v 2002 Fidesz prehral voľby. Možných dôvodov bolo niekoľko. Jedným bola snaha zjednotiť pravicový tábor všetkými dostupnými prostriedkami, ktorého cena zahŕňala

¹³ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 5. ISBN 978-0-19-087486-5.

¹⁴ KOVÁCS, János. A rendszerváltoztatást követő kormányok politikai és gazdasági teljesítménye III. – Az első Orbán-kormány. In: *Iránytű intézet*. 2015, roč. 2015. s. 1-5.

neschopnosť jasne dištancovať Fidesz od extrémnej pravicovej strany Maďarskej spravodlivosti a života. Za ďalší problém môžeme považovať agresívnu rétoriku Orbána voči predchádzajúcej vláde Horna a ich nepreukázateľné obviňovania z korupcie. Nepokoje v rámci koalície rovnako neprispievali popularite strany Fidesz. Rozpory medzi Fidesz a FKGP boli prítomné už od začiatku koalície. V roku 2001 však tieto nedorozumenia spôsobili de facto jej rozpad. Nakoniec teda všetky tieto dôvody viedli k tomu, že nerozhodní voliči si zvolili namiesto Orbána so svojou agresívnou rétorikou radšej elegantného a umierneného kandidáta Petra Medgyessyho.¹⁵

1.3.Príčiny návratu Orbána k moci

V parlamentných voľbách v rokoch 2002 a 2006 získala väčšinu hlasov MSZP, ktorá vystriedala až troch premiérov za 2 volebné obdobia. V prvých dvoch rokoch tejto vlády bol premiérom Péter Medgyessy. Na poste premiéra Maďarska ho vystriedal Ferenc Gyurcsány medzi rokmi 2004 až 2009. Gyurcsány rok pred koncom volebného obdobia bol nútený sa vzdať svojej funkcie a predsedom vlády sa stal Gordon Bajnai. MSZP tvorila koalíciu znova s SZDSZ, ako aj medzi rokmi 1994 až 1998.¹⁶

Svoju charizmatickú popularitu chcel Medgyessy udržať hlavne splnením volebných sľubov. Zvýšil platy zamestnancov verejného sektora o 50 percent, štipendiá a granty o 30 percent a od januára 2003 poberali približne 3 milióny dôchodcov v krajine trinásť dôchodok. Sociálne opatrenia, na ktoré neboli vo verejných financiách dostatočné prostriedky, spolu s modernizačnými plánmi na výstavbu nových diaľnic a nízkymi úrokovými sadzbami na výstavbu bytov vyústili do rozpočtového deficitu vo výške 7,5 percenta. Tieto a ďalšie opatrenia vlády Orbána a Medgyessyho viedli v rokoch 2002 až 2005 k 33-percentnému zvýšeniu spotreby domácností, zatiaľ čo HDP vzrástol len o 18 percent. Len v roku 2003 vzrástli reálne mzdy o 7,3 percenta v súkromnom sektore a o 12,7 percenta vo verejnom sektore.¹⁷

Medgyessyho neúspech však v rámci koalície nespočívala vo zvyšovaní verejného dlhu. Koalícia za Medgyessyho vlády sa dostala za dva roky až dvakrát do krízovej situácie. Prvýkrát, hneď v roku 2002, keď vyšlo najavo, že počas „komunistických“ rokov bol

¹⁵ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 5. ISBN 978-0-19-087486-5.

¹⁶ ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris K, 2010. s. 389-394. ISBN 978-963-276-179-4.

¹⁷ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 6. ISBN 978-0-19-087486-5.

Medgyessy členom tajnej služby, čo vyvolalo odpor v očiach tých, ktorý v zlom spomínali na starý režim. Toto však nestačilo pre opozíciu, aby bola Medgyessovi vyhlásená v parlamente nedôvera. Druhýkrát to bolo kvôli nezhodám v rámci koalície ohľadom zmien v rámci ministerských predstaviteľov. Tento konflikt sa prehĺbil až na toľko, že Medgyessy podal demisiu v septembri 2004. Tieto skutočnosti viedli k tomu, že parlament zvolil za nového premiéra Ferencu Gyurcsányu.¹⁸

O Gyurcsányovi môžeme povedať, že bol najschopnejším, najkontroverzným a zároveň najnepredvídateľnejším politikom ľavice. Jeho popularita však prudko klesla kvôli osobným zlyhaniam ale aj kvôli nátlaku opozície na čele s Orbánovým Fideszom. Zapísal sa do maďarských dejín ako jeden z mála premiérov v Európe, ktorý kvôli svojmu prejavu stratil svoju obrovskú popularitu a to len krátko po svojom najväčšom osobnom triumfe.¹⁹

Gyurcsány úspešne znova zjednotil koalíciu a jeho popularita strane MSZP zaručila ďalšie víťazstvo v parlamentných voľbách v roku 2006. Kríza sa však začala prejavovať po voľbách. Prvá kríza prišla mesiac po voľbách, kedy sa objavila správa, že ekonomická situácia v Maďarsku je horšia, ako to tvrdili ešte pred voľbami premiér Gyurcsány a minister financií. Deficit rozpočtu, ktorý sa odhadoval na desať percent HDP, predstavoval najvyšší deficit v Európskej únii. Toto klamstvo bolo odhalené, keď sa zverejnila nahrávka zo stranického zasadnutia MSZP, ktorá sa konala v Balatonőszöde. Nahrávka, v ktorej Gyurcsány otvorene vyhlásil, že klamali celý čas pred voľbami a vulgárne sa vyjadroval o skutočnej situácii v krajine a neschopnosti vlády, sa prekvapivo rýchlo rozšírila v celej krajine. Toto „vyhlásenie“ predsedu vlády vyvolalo obrovskú vlnu kritiky a demonštrácií.²⁰

Obrovské vlny demonštrácií zorganizované opozíciou na čele s Orbánom iba zhoršovali na situáciu. Dôležitým faktorom bolo zvyšovanie nespokojnosti ľudí v krajine hlavne z dôvodu nadchádzajúcich komunálnych volieb. V tejto napätej atmosfére tisíce ľudí denne demonštrovali pred parlamentom a skandovali „Gyurcsány musí ísť.“²¹

Občania chceli, aby Gyurcsány podal demisiu, ktorý ju aj napriek tomu nebol ochotný podať. Predseda vlády tvrdil, že jednoducho iba vyslovil pravdu a rovnako každý iný v politike v predchádzajúcich ôsmich alebo desiatich rokoch klamal. Nahrávka a ešte

¹⁸ PALONEN, Emilia. Transition to Crisis in Hungary: Whistle-Blowing on the Naked Emperor: Transition to Crisis in Hungary. In: *Politics & Policy*. 2012, roč. 40, č. 5.

¹⁹ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 6. ISBN 978-0-19-087486-5.

²⁰ PALONEN, Emilia. Transition to Crisis in Hungary: Whistle-Blowing on the Naked Emperor: Transition to Crisis in Hungary. In: *Politics & Policy*. 2012, roč. 40, č. 5.

²¹ LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. kap. 7. ISBN 978-0-19-087486-5.

agresívny zásah policajtov na demonštráciách na rozkaz vlády napomohla opozícii, najmä Orbánovmu Fideszu, k zisku obrovského náskoku vo voľbách v roku 2010.²²

Zlá hospodárska situácia v Maďarsku spojená s jej vysokou zadlženosťou a závislosťou na priamych zahraničných investíciách bola vysokým rizikom kvôli nadchádzajúcej Globálnej recesii. Kríza však zasiahla najmä strednú vrstvu, ktorej boli ponúkané výhodné úvery s nízkymi úrokovými sadzbami. Avšak tieto úvery boli denominované v cudzej mene, väčšinou vo švajčiarskych frankoch.²³ V období medzi 2002 až 2006 tieto pôžičky boli výhodné pre vládu, pretože dokázali udržať ekonomickú stabilitu aj bez radikálnych úsporných opatrení. Avšak po znovuzvolení MSZP sa úsporné opatrenia zavádzali. Politická strana MSZP v kampani kládla dôraz na prosperovanie krajiny bez úsporných opatrení. Avšak potom, čo sa verejnosť vďaka nahrávke dozvedela o skutočnej hospodárskej situácii v krajine, vláda bola nútená zaviesť niekoľko úsporných opatrení. Socialistická strana, ktorá zaviedla proti sociálne opatrenia, ako napríklad poplatok za štúdium na vysokej škole alebo za návštevu lekára, boli často kritizované.²⁴

V roku 2008 Veľkou recesiou boli najviac zasiahnuté práve vysoko zadlžené krajiny ako aj Maďarsko. Financovanie vysokého dlhu v spojení s devalváciou forintu predstavovalo riziko defaultu Maďarska.²⁵ Devalvácia predstavovala vysoké riziko aj pre súkromné dlhy strednej vrstvy. V dôsledku toho, že veľká časť týchto pôžičiek bola krytá cudzou menou, tak investori presúvali svoje investície do menej hospodársky rizikových krajín, ako napríklad do Švajčiarska. Následné posilnenie švajčiarskeho franku a vysoké znehodnotenie maďarského forintu viedlo k rastu rizika neschopnosti splácania pôžičiek pre stredné vrstvy.²⁶ Krajina kvôli týmto okolnostiam čelila vážnej kríze likvidity. Dôveru v maďarský forint obnovilo až prijatie záchranného balíka vládou Gordona Bajnaiho vo výške 25,1 miliardy amerických dolárov.²⁷ Bolo potrebné však prijať aj ďalšie úsporné opatrenia, ktoré následne viedlo k strate voličov MSZP.

²²PALONEN, Emilia. Transition to Crisis in Hungary: Whistle-Blowing on the Naked Emperor: Transition to Crisis in Hungary. In: *Politics & Policy*. 2012, roč. 40, č. 5.

²³PÁLES, Judit; KUTI, Zsolt; CSÁVÁS, Csaba. A devizaswapok szerepe a hazai bankrendszerben és a swappiac válság alatti működésének vizsgálata. In: *Magyar Nemzeti Bank Occasional Paper*. 2010. ISSN 1787-5293.

²⁴MAGYAR, Bálint. *Post-communist mafia state: the case of Hungary*. Budapest: CEU Press, in association with Noran Libro, 2016, s. 40. ISBN 978-615-5513-62-6.

²⁵ANDOR, László. Hungary in the Financial Crisis: A (Basket) Case Study. In: *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 2009, roč. 17, č. 3.

²⁶PÁLES, Judit; KUTI, Zsolt; CSÁVÁS, Csaba. A devizaswapok szerepe a hazai bankrendszerben és a swappiac válság alatti működésének vizsgálata. In: *Magyar Nemzeti Bank Occasional Paper*. 2010. ISSN 1787-5293.

²⁷SZABÓ, Jakub; KURUCZ, Milan. The Death of Neoliberalism or a Mere Camouflage? Polanyian Counter-movement in Hungary & Poland. In: *Forum for Social Economics*.

Potrebné opatrenia bolo náročné implementovať aj kvôli kríze v koalícií. V roku 2008 koaličný partner MSZP, SZDSZ odvolal svojich ministrov, a tým pádom podmienil rozpad koalície. Podmienkou bolo aby odstúpil Gyurcsány, ktorý aj napriek tomu nebol ochotný odstúpiť. Nakoniec bol odvolaný v rámci hlasovania o dôvere v roku 2009 a na zvyšný rok sa stal premiérom Gordon Bajnai. Následné vyhlásenie nedôvery voči strane MSZP prispelo k následnej popularite Orbána a jeho strany Fidesz.²⁸

Získanie dvojtretinovej väčšiny Fideszom v roku 2010 umožnili všetky spomenuté negatívne okolnosti. Najskôr únik nahrávky Gyurcsányho, ktorá odhalila skutočnú zlú hospodársku situáciu Maďarska a následný agresívny zásah policajných zložiek proti demonštrantom. V spojitosti so zlou hospodárskou situáciou v krajine pomohla Veľká recesia Orbánovi získať obrovskú popularitu. Táto okolnosť bola následne spojená aj neschopnosťou vlády problém krízy efektívne riešiť prevažne kvôli nedorozumeniam vo vládnej koalícií. Široká škála negatívnych skúseností obyvateľov so socialistickou stranou podmienila nástup Orbána a Fideszu.

²⁸ PALONEN, Emilia. Transition to Crisis in Hungary: Whistle-Blowing on the Naked Emperor: Transition to Crisis in Hungary. In: *Politics & Policy*. 2012, roč. 40, č. 5.

2. Vývoj politickej situácie v Ruskej federácii od 80. rokov 20. storočia do roku 2010

Ako bolo spomenuté v predchádzajúcej kapitole, hospodárska a politická transformácia môže byť pre krajinu hospodársky mimoriadne náročná. Rovnako to bolo náročné aj v Rusku po rozpade Sovietskeho zväzu. V tejto kapitole si priblížime okolnosti rozpadu Sovietskeho zväzu a tiež rôznorodé opatrenia, ktoré Rusko počas obdobia transformácie sprevádzali. Spomenieme tiež významné osobnosti politického života a ich kroky, ktoré podnikli aby zabránili úplnému úpadku krajiny. Rovnako ako v predchádzajúcej kapitole, aj v tejto kapitole je časový interval ohraničený rokom 2010 z dôvodu prehľadnejšieho porovnávania formy vedenia oboch krajín svojimi lídrami – Orbánom a Putinom v praktickej časti.

2.1. Rozpad Sovietskeho zväzu

Sovietsky zväz zažíval hospodársky rast do 70. rokov 20. storočia. Po prvej svetovej vojne sa krajina preorientovala z poľnohospodárskej ekonomiky na priemyselne vyspelú v relatívne krátkom čase. Hospodársky a technologický rozvoj ZSSR bol do 70. rokov mimoriadne rýchly. Postupne sa však tento rozvoj spomaľoval. Centrálne plánovanie sa ukázalo ako efektívne iba vo svojich začiatkoch. Plánovanie z Moskvy viedlo k nadprodukcii priemyselných produktov a naopak k nedostatku spotrebného materiálu ako sú niektoré potraviny. Neprítomnosť konkurencie na trhu postupne spomaľoval aj hospodársky rozvoj a inovácie v tejto oblasti. Tieto skutočnosti viedli k tomu, že ZSSR sa medzi rokmi 1975 a 1985 dostalo do obdobia stagnácie a bolo zrejmé, že jej prosperujúci hospodársky rozvoj už nebude pokračovať bez zavedenia zásadných opatrení.²⁹

Problém s totalitným systémom a s centrálne plánovanou ekonomikou sa rozhodol riešiť v 80. rokoch posledný generálny tajomník ZSSR, Michail Gorbačov. Uvedomil si potrebu zakomponovania demokratických prvkov do vtedajšieho Sovietskeho systému.³⁰ Demokratizácia Sovietskeho zväzu mala byť docielená reformami, ktoré niesli súhrnný názov „perestrojka a glasnosť.“ Perestrojka mala zámer reštrukturalizovať neefektívny politický a hospodársky systém ZSSR a tak zabrániť ešte hlbšiemu úpadku krajiny. Na

²⁹ WEIR, Fred., KOTZ, David. M. *Russia's path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia*. London ; New York: Routledge, 2007, s. 33-51. ISBN 978-0-415-70146-4.

³⁰ MCFAUL, Michael. Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy. In: *Comparative Politics*. 2018, roč. 50, č. 3.

druhej strane cieľom glasnosti bolo liberalizovanie prístupu k informáciám a rozšírenie autonómie médií.³¹

Najvýznamnejší zámer perestrojky, reštrukturalizácia politických inštitúcií mala za následok vznik tzv. Kongresu ľudových poslancov Sovietskeho zväzu v roku 1988. V tomto zákonodarnom orgáne sa neuplatňoval politický pluralizmus. Jedinou povolenou politickou stranou bola Komunistická strana Sovietskeho zväzu. Rozdiel spočíval však v tom, že voliči si mohli v roku 1989 vo voľbách zvoliť zástupcov do tohto kongresu. Občania mohli kandidovať aj ako nezaradení poslanci, ale väčšina mandátov zostala zabezpečená pre Komunistickú stranu. Rovnako sa súčasťou nového politického aparátu stal aj prezident, a to jeden pre celý ZSSR a jeden pre každú republiku v rámci federácie. V Ruskej federácii bol týmto novovzniknutým národným zhromaždeným na túto funkciu zvolený Michail Gorbačov.³²

Gorbačov úspešne presadil demokratické prvky v dovtedy totalitnom systéme. Gorbačov z demokratizačných reforiem prebral slobodné voľby, väčšiu slobodu tlače a pluralitu politických strán. Svojevoľne si demokratizačné reformy vybrali aj iní politickí aktéri, vrátane Jel'cina a ďalších novozvolených predstaviteľov post sovietskych republík. Boli to nezávislé rozhodnutia politických elít posunúť demokratizáciu vpred. Gorbačov nebol prinútený k iniciovaniu týchto reforiem žiadnymi vonkajšími faktormi. Gorbačové reformy mali samozrejme aj svojich odporcov. Zástancovia totalitného systému sa postavili proti demokratizačným reformám, čo nakoniec vyústilo v roku 1991 do pokusu o prevrat s cieľom obnoviť a posilniť totalitný systém v ZSSR. Tento prevrat nebol úspešný a iba urýchlil zánik sovietskeho impéria v decembri 1991.³³

2.2. Od Jel'cina až po Putina

Ako prezident nového nezávislého Ruska v roku 1992 urobil Boris Jel'cin tiež súbor rozhodnutí, ktoré spočiatku viedli k rozvoju demokracie. Možnosť zvoliť si prezidenta preniesol z Národného zhromaždenia priamo do rúk obyvateľov a zaviedol priame voľby

³¹ VIDYARTHI, Kritika. Glasnost and Perestroika: Did Gorbachev Break the USSR? In: *SSRN Electronic Journal*. 2016.

³² WEIR, Fred., KOTZ, Daniel. M. *Russia's path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia*. London ; New York: Routledge, 2007, s. 92-103. ISBN 978-0-415-70146-4.

³³ MCFAUL, Michael. Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy. In: *Comparative Politics*. 2018, roč. 50, č. 3.

prezidenta. Okrem toho umožnil vznik nových nezávislých politických strán, nezávislých médií, lobistických skupín či mimovládnych organizácií.³⁴

Prijatie novej ústavy v roku 1993 však obsahovalo politickú reformu, ktorá išla proti prúdu demokratizácie krajiny. Jel'cin trval na systéme, kde by mal prezident silné právomoci. Tento systém sa tiež nazýval „super-prezidentským“ systémom. Prezident Ruskej federácie získal právomoc upravovať niektoré otázky vydaním dekrétov, získal právo navrhnúť premiéra, ktorého následne musel odhlasovať parlament, ale aj právo vetovať zákon odhlasovaný parlamentom. Rovnako získal právomoc vymenovávať ministra obrany, vnútra, zahraničných vecí a predsedu Federálnej bezpečnostnej služby (FSB) – nástupcu starej KGB. Títo ministri boli priamo podriadení prezidentovi. Všetkých ostatných ministrov menoval premiér. Žiadne vymenovanie ministrov si nevyžadovalo súhlas dolnej komory ruského parlamentu – Štátnej dumy Ruskej federácií. V skutočnosti bol prezident zodpovedný za zahraničnú a bezpečnostnú politiku, zatiaľ čo predseda vlády riadil hospodársku politiku.³⁵

Vláda Jel'cina so sebou priniesla aj radikálne ekonomické reformy. Začiatkom roka 1992 bola už väčšina cien liberalizovaná. Znamenalo to, že ceny na trhu sa riadila ponukou a dopytom a nie centrálnymi stanovenými paritami. V obchodoch už nebolo treba dlho čakať na žiadaný tovar a nebol ho nedostatok ako v 80. rokoch. Táto liberalizácia cien mala však za následok vysokú infláciu a postupnú devalváciu ruského rubla. Veľká časť privatizácie sa realizovala hlavne v rokoch 1993–1994. Podiely vo väčšine firiem sa previedli zo štátu na manažérov a pracovníkov firiem, ale odkúpiť majetok mohla aj verejnosť. Do polovice 1994 sa podarilo vyše 70% ruského štátneho majetku privatizovať.³⁶

Privatizácia nebola veľmi férová voči ľuďom, ktorý nemali financie na odkúpenie majetku. Výhodu mali bohatí ruskí občania, ktorí vďaka privatizácii nadobudli ešte väčší majetok. Z týchto bohatých Rusov sa stali ruskí oligarchovia, ktorí vďaka privatizácii získali kontrolu nad najvýznamnejšími súčasťami ruského hospodárstva, ako je ťažba ropy a zemného plynu.³⁷

³⁴ MCFAUL, Michael. Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy. In: *Comparative Politics*. 2018, roč. 50, č. 3.

³⁵ ÅSLUND, Anders., KUCHINS, Andrew. *The Russia balance sheet*. Washington (D.C.): Peterson institute for international economics, 2009, s. 41-42. ISBN 978-0-88132-424-2.

³⁶ SHLEIFER, Andrei., TREISMAN, Daniel. A Normal Country: Russia After Communism. In: *Journal of Economic Perspectives*. 2005, roč. 19, č. 1.

³⁷ FREELAND, Chrystia. *Sale of the century: Russia's wild ride from communism to capitalism*. New York, NY: Crown Business [u.a.], 2000, s. 73. ISBN 978-0-8129-3215-7.

Moc oligarchov sa ešte viac rozšírila v roku 1996 kvôli prezidentským voľbám. Jeľcin v snahe vyrovnať štátny rozpočet a získať podporu voličov vymenil akcie štátnych podnikov za pôžičky od oligarchov na vyrovnanie štátneho rozpočtu. Takýmto spôsobom získali ešte väčší politický a ekonomický vplyv. Na druhej strane oligarchovia pomohli vyhrať Jeľcinovi prezidentské voľby vďaka tomu, že vlastnili značnú časť médií. Snaha Jeľcina spočívala hlavne v tom, aby zabránil komunistom dostať sa znovu k moci. Bol však vážne chorý, čo pred verejnosťou tajil, a verejnosť ho nepovažovala za silného lídra. Z časti za touto mienkou bola aj chaotická situácia spojená s transformáciou ekonomiky. Napätá situácia prevládala aj medzi predstaviteľmi vlády, čo sťažovalo výber daní.³⁸

Ďalší problém predstavovala pre Ruskú federáciu kríza v roku 1998. Príčinou krízy bola klesajúca produktivita, vysoký fixný výmenný kurz medzi rubľom a cudzími menami a chronický rozpočtový deficit. Ku kríze prispeli aj ekonomické náklady prvej vojny v Čečensku, ktoré sa odhadujú na 5,5 miliardy dolárov (vrátane rekonštrukcie čečenského hospodárstva). V prvej polovici roku 1997 ruská ekonomika vykazovala známky oživenia. Onedlho však problémy eskalovali. Dva vonkajšie šoky, kríza v Mexiku v roku 1994 a následne finančná kríza v Juhovýchodnej Ázii v rokoch 1997 až 1998 a pokles dopytu po surovej ropе a neželezných kovoch vážne zasiahli ruské devízové rezervy. Kvôli neefektívnej hospodárskej politike vlády problémy sa ešte viac prehlbovali. Medzi problémové opatrenia patrili najmä držania výmenného kurzu rubľa a amerického dolára vo pásme 5,3 – 7,1 RUB/USD a zvýšenie úrokových sadzieb krátkodobých vládnych dlhopisov na 150%. Zotrvačnosť ruskej vlády a strata dôvery investorov spustili reťazovú reakciu. Investori sa chceli okrem iného zbaviť svojich devízových rezerv držaných v rubľoch a iných ruských cenných papieroch, čím prinútili centrálnu banku k ďalšiemu znižovaniu svojich devízových rezerv, aby udržala rubel' v pohybe. To ešte viac znížilo dôveru investorov v rubel'. Odhaduje sa, že medzi októbrom 1997 a augustom 1998 Centrálna banka Ruskej federácie uvoľnila asi 27 miliárd USD v devízových rezervách, aby udržala rubel' v stanovenom pásme výmenného kurzu. Avšak kvôli neudržateľnosti tohto fluktuálneho pásma v auguste 1998 ruská vláda bola nútená dané pásmo rozšíriť. Rubel' sa v dôsledku toho devalvoval. Následne ruská vláda vyhlásila default na domáci dlh v podobe krátkodobých dlhopisov a vyhlásila moratórium na splácanie zahraničného dlhu. Okrem rozšírenia menového pásma orgány zároveň oznámili, že majú v úmysle umožniť pohyb kurzu rubla voči doláru v rámci širšieho pásma. V septembri 1998 sa Centrálna banka

³⁸ SHLEIFER, Andrei., TREISMAN, Daniel. A Normal Country: Russia After Communism. In: *Journal of Economic Perspectives*. 2005, roč. 19, č. 1.

Ruskej federácie rozhodla opustiť politiku fixného kurzu a voľne obchodovať s rubľom. Do 21. septembra dosiahol výmenný kurz 21 RUB/USD. Platnosť moratória na základe spoločného vyhlásenia vypršala 15. novembra 1998 a ruská vláda a Centrálna banka Ruskej federácie ho neobnovili. Voľný obchod s rubľom spôsobil jeho znehodnotenie najmä kvôli nespokojnosti a strachu investorov. Devalvácia rubľa vyvolala enormnú infláciu a viacero ruských bánk aj zbankrotovalo. Kríza mala vážny dopad na hospodárstvo aj mnohých susedných krajín. Avšak vďaka zvyšovaniu cien nerastných surovín sa Ruskej federácii podarilo z tejto recesie pomerne rýchlo zotaviť.³⁹

Jeľcinová zahraničná a vojenská politika počas toho ako bol na čele krajiny bola rovnako radikálna. Znížil zbrojenie krajiny odhadom o 90%, aj v oblasti jadrových zbraní na základe bilaterálnej dohody s USA v rámci START I a START II.⁴⁰ Intervenovalo spolu s OSN v Juhoslávii kvôli občianskej vojne. Rusko ešte k tomu v tomto období viedlo krvavú vojnu v Čečensku, ktorá sa začala čečenským bombardovaním Ruskej federácie. Jeľcin mal v úmysle si nájsť svojho nástupcu už pred kandidovaním druhýkrát za prezidenta. Nástupcom sa stal práve Vladimír Vladimírovič Putin.⁴¹

2.3. Rusko pod vládou Putina do roku 2010

V auguste 1999 Jeľcin vymenoval predsedu FSB Vladimíra Putina za premiéra Ruskej federácie. Predvolebná prezidentská kampaň sa zamerala hlavne na druhú čečenskú vojnu, ktorá sa začala v septembri toho istého roku, a na novú finančnú stabilitu krajiny a silný hospodársky rast. Na konci roka 1999 Jeľcin odstupuje a Putin ho nahrádza na pozícii prezidenta. Putin následne vyhráva predčasné prezidentské voľby v marci 2000. Putin bol veľmi odlišný od Jeľcina, aj napriek tomu, že jeho politická kariéra sa naštartovala práve kvôli nemu. Mal odlišné názory od Jeľcina a bol odhodlaný zvrátiť trajektóriu Ruska modernizáciou štátu a jeho moci.⁴²

V priebehu niekoľkých mesiacov po jeho zvolení sa mu podarilo získať vysokú popularitu. Ľudia ho zo začiatku nepoznali, a zdalo sa, že mu chýba charizma a schopnosť komunikovať s verejnosťou. Z neznáameho bývalého KGB agenta sa priebehu mesiacov dokázal presadiť ako populárny vodca, ktorého mnohí Rusi považovali za človeka, kto

³⁹ CHIODO, Abbigail J.; OWYANG, Michael T. A case study of a currency crisis: The Russian default of 1998. In: *Review-Federal Reserve Bank of St. Louis*. s. 7-17. ISSN 0014-9187

⁴⁰ Strategic Arms Reduction Treaty - Zmluva o znížení strategických zbraní.

⁴¹ SHLEIFER, Andrei., TREISMAN, Daniel. A Normal Country: Russia After Communism. In: *Journal of Economic Perspectives*. 2005, roč. 19, č. 1.

⁴² ÅSLUND, Anders., KUCHINS, Andrew. *The Russia balance sheet*. Washington (D.C.): Peterson institute for international economics, 2009, s. 30. ISBN 978-0-88132-424-2.

dokáže vrátiť Rusku stratenú slávu. Putinovi sa taktiež podarilo zvrátiť hospodársky úpadok, ktoré trápilo Rusko posledné desaťročia.⁴³

Zo začiatku svoju popularitu získal kvôli ekonomickému rastu a prosperite Ruskej federácie. Kontrast medzi dlhodobou stagnáciou Sovietskeho zväzu a ekonomickou katastrofou v 90. rokoch počas Jel'cina a medzi prudkým rastom na začiatku milénia sa zdal ako jasný zdroj Putinovej popularity.⁴⁴

Medzi rokmi 1999 až 2008 hospodárstvo Ruska rástlo v priemere o 7% ročne. Tento ekonomický rast Ruskej federácie však bol vo veľkej miere ovplyvnený rastom cien ropy a zemného plynu prechodom do nového tisícročia aj v kontexte americkej intervencii v Iraku v roku 2003. Aj keď vláda po nastúpení Putina vykonala nejaké štrukturálne ekonomické reformy, výrazne tieto snahy po roku 2003 upadli, a jediné čo stačilo spraviť pre vysoký hospodársky rast bolo zvyšovanie exportu ropy a zemného plynu a udržiavanie ich vysokých cien.⁴⁵

Po získaní popularity stačilo Putinovi upevniť si svoju moc. Vďaka silným právomociam prezidenta odsúhlasených ešte za čias Jel'cina bolo upevnenie moci pre Putina pomerne jednoduché. Efektívnosť režimu v tejto súvislosti spočíva najmä v centralizácii moci dosadením spriaznených ľudí na dôležité pozície, získaní kontroly nad médiami a prevzatí kontroly nad kľúčovými ekonomickými sektormi.⁴⁶

Centralizácia moci zaručila vyššiu moc Kremľa nad celou Ruskou federáciou. Toto docielil vytvorením siedmych nových federálnych dištriktov. Na tieto federálne dištrikty mali dohliadať tzv. gubernátori, ktorý boli priamo menovaní prezidentom. Hlavnými úlohami týchto vybraných zástupcov bolo koordinovať činnosť všetkých federálnych agentúr vo svojich dištriktov, uviesť regionálne zákony do súladu s federálnou legislatívou a ústavou a monitorovať výber daní a tok federálnych peňazí vo svojich dištriktoch. Okrem toho Putin reformoval hornú komoru parlamentu - Radu federácie, a fakticky sám vymenoval členov, aby zbavil regionálnych lídrov priameho vplyvu v národnej politike.

⁴³ WEIR, Fred., KOTZ, Daniel. M. *Russia's path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia*. London ; New York: Routledge, 2007, s. 269. ISBN 978-0-415-70146-4.

⁴⁴ ROBERTSON, Graeme., GREENE, Samuel. How Putin Wins Support. In: *Journal of Democracy*. 2017, roč. 28, č. 4.

⁴⁵ ÅSLUND, Anders., KUCHINS, Andrew. *The Russia balance sheet*. Washington (D.C.): Peterson institute for international economics, 2009, s. 8. ISBN 978-0-88132-424-2.

⁴⁶ ROBERTSON, Graeme., GREENE, Samuel. How Putin Wins Support. In: *Journal of Democracy*. 2017, roč. 28, č. 4.

Samozrejme do všetkých dôležitých pozícií menoval svojich najbližších – bývalých kolegov z KGB či z čias úradovania v Petrohrade.⁴⁷

Významnú úlohu v centralizácii moci hrala aj politická strana Jednotné Rusko. Takmer každý predstaviteľ Jednotného Ruska bol bývalý člen Komunistickej strany. Spolu s FSB a ďalšími mocenskými ministerstvami sa Jednotné Rusko stalo ústredným nástrojom autokratickej vlády. Putin formálne nie je členom Jednotného Ruska, ale neformálne využíva štruktúru strany na riadenie Ruska. Formálne má Rusko tri ďalšie politické strany so zastúpením v Štátnej dume: Komunistickú stranu Ruskej federácie, Liberálnodemokratickú stranu Ruska a Spravodlivé Rusko. Väčšina členov týchto strán bola zároveň členmi Komunistickej strany. Všetky tri strany sú dnes len kvázi opozičné. Súčasný stranický systém sa podobá systému v socialistickej Európe, kde existovala jedna dominantná strana, komunistická strana, a niekoľko menších strán, ktoré boli formálne nezávislé, ale neformálne kontrolované vládnuou stranou.⁴⁸

Po úspešnej centralizácii moci potreboval Putin získať kontrolu nad kľúčovými sektormi aby si svoju moc upevnil a získal financie do štátneho rozpočtu na uskutočňovanie jeho ďalších cieľov. Väčšina kľúčových sektorov nad ktorými chcel Putin získať kontrolu boli práve v rukách oligarchov, ktorí mali vďaka Jel'cinovi obrovský vplyv v Rusku. Putin na začiatku svojho pôsobenia oligarchov upozornil na negatívne následky v prípade zasahovania do politiky. Dvaja z ruských najbohatších mužov, Vladimír Gusinskij, majiteľ NTV a Boris Berezovskij, spolumajiteľ ORT kvôli neochote spolupracovať s Kremľom boli zbavení v roku 2001 svojho vlastníctva týchto elektronických médií. Takýmto spôsobom získal Putin kontrolu nad dvomi najväčšími mediálnymi spoločnosťami v Rusku prostredníctvom ktorých mohol priamo ovplyvňovať názory ľudí. Na druhej strane, niektoré televízne stanice neustále odporovali správam vládou kontrolovaných staníc o otázkach ako korupcia a vojna v Čečensku, čím poskytovali alternatívny zdroj vládnym spravodajským zdrojom. V prípade ak tieto alternatívne médiá alebo ich majitelia boli vnímané ako nepriateľské voči Putinovi a jeho politike čelili zatvoreniu zo strany vlády – zvyčajne na základe obvinení z neplatenia daní či zlého finančného hospodárenia.⁴⁹

⁴⁷ ÅSLUND, Anders., KUCHINS, Andrew. *The Russia balance sheet*. Washington (D.C.): Peterson institute for international economics, 2009, s. 31. ISBN 978-0-88132-424-2.

⁴⁸ MCFAUL, Michael. *Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy*. In: *Comparative Politics*. 2018, roč. 50, č. 3.

⁴⁹ PIRANI, Simon. *Change in Putin's Russia: power, money and people*. New York (N.Y.): Pluto press, 2010, kap. 4. ISBN 978-0-7453-2691-7.

Zošťátňovanie kľúčových sektorov sa spravidla začalo Michailom Chodorkovským. Bohatý oligarcha Michail Chodorkovský sa stal veľkým odporcom Putina. Kvôli verejnej kritike Putina a jeho režimu bol odsúdený za daňové podvody a zbavený svojho vlastníctva obrovskej ropnej spoločnosti Jukos. Spoločnosť Jukos sa následne dostala do vlastníctva štátnej ropnej spoločnosti Rosneft. Ďalšie expanzie štyroch kľúčových štátnych podnikov v štyroch hlavných priemyselných odvetviach Rosneft (ropa), Gazprom (plynárstvo), VEB (bankovníctvo) a Rostec (zbrojenie) boli docielené na jednej strane legálnym zošťátňovaním podnikov kľúčových sektorov, alebo pri narazení na odpor sa aplikoval rovnaký postup ako pri ropnej spoločnosti Jukos.⁵⁰

Po ekonomickej prosperite a upevnení svojej moci v krajine sa začal Putin venovať svojmu hlavnému cieľu - získaniu opätovného mocenského postavenia Ruska vo svetovom meradle. Zo začiatku sa zdalo, že Putin má ambície si prehľbiť a udržať vzťahy so Západom, ktoré sa začali ešte za Gorbačova a následne Jeľcina. V roku 2001 bol Putin medzi prvými, ktorý zavolať a vyjadril empatiu prezidentovi Spojených štátov ohľadom teroristického útoku na dvojčiky. Rusko reagovalo pomerne pokojne, keď Spojené štáty v roku 2002 jednostranne odstúpili od Zmluvy ABM (Anti-Ballistic Missile). Putin rovnako nereagoval agresívne ani pri vstupe pobaltských a stredoeurópskych krajín do NATO. Ale napriek tomu, že sa zdala reakcia Ruska pokojná na všetky tieto kroky, medzitým však Putinovi dochádzala trpezlivosť. Bodom zvratu boli hlavne roky 2004 a 2005, kedy sa v Ukrajine a Gruzínsku dostali k moci prozápadní lídri. Títo prozápadní lídri chceli, aby ich krajiny podali žiadosť o členstvo v NATO. Putin chcel obnoviť vplyv Ruska nad týmito krajinami. Keď sa mu to nepodarilo ovplyvňovaním volieb, tak zakročil vojensky. V roku 2008, kedy bol Putin formálne „iba“ premiérom, sa zapojilo Rusko do konfliktu v rámci Gruzínska, kde sa separatické hnutie snažilo o odtrhnutie od Gruzínska. Intervencia následne vyvolala eskaláciu konfliktu, čo odsúdili viaceré štáty EÚ a Spojené štáty americké.⁵¹

Existujú dve rôzne vysvetlenia prečo sa zahraničná politika Ruska vrátila postupom času do čias Studenej vojny. Jedným z vysvetlení je, že spolupráca bola zo začiatku prítomná kvôli oslabenej pozícii Ruskej federácie. Po zotavení Ruska z rozpadu Sovietskeho zväzu sa vrátilo jej mocenské postavenie a bolo znova pripravené súťažiť s USA o rozširovanie vplyvu vo svete. Druhé vysvetlenie narastajúceho napätia Ruska so Západom sa zameriava

⁵⁰ ÅSLUND, Anders. *Russia's crony capitalism: the path from market economy to kleptocracy*. New Haven: Yale University Press, 2019, kap. 4. ISBN 978-0-300-24309-3.

⁵¹ PIRANI, Simon. *Change in Putin's Russia: power, money and people*. New York (N.Y.): Pluto press, 2010, s. 84-86. ISBN 978-0-7453-2691-7.

na historické a kultúrne diania v medzinárodnom správaní Ruska. Dlhodobu Rusko zasahovalo do svetového diania, či už v podobe ZSSR alebo cárskoho Ruska. Roky Gorbačova a Jeľcina boli viac-menej jedinou výnimkou. Rusko je späť na ceste svojej historickej rovnováhy.⁵²

⁵² MCFAUL, Michael. Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy. In: *International Security*. 2020, roč. 45, č. 2.

3. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce je komparácia hospodárskych a politických aspektov vládnutia Viktora Orbána v Maďarsku a Vladimíra Putina v Ruskej federácii. Krajiny porovnáваме v určenom časovom intervale, a to v rokoch 2010 až 2018. Tento časový interval zahŕňa druhú a tretiu vládu Viktora Orbána. Práve v tomto období, nástupom Orbána, sa začalo potláčanie demokracie v Maďarsku. V Ruskej federácii sa potláčanie demokratických princípov začalo nástupom Vladimíra Putina v roku 2000.

Pre lepšie pochopenie skúmanej problematiky sa prvá kapitola orientuje na samotný politický vývoj v Maďarsku a na okolnosti, ktoré etablovali Orbána pri moci. V tejto kapitole sme stručne opísali priebeh hospodárskej transformácie v Maďarsku. Následne sme sa orientovali na stručnú charakteristiku ostatných vlád a opísali sme okolnosti, ktoré viedli k víťazstvu Orbánovej politickej strany Fidesz v Maďarsku v roku 2010. Druhá kapitola stručne opisuje okolnosti rozpadu Sovietskeho zväzu a priebeh transformácie a demokratizácie Ruskej federácie. Táto kapitola obsahuje deskripciu okolností, ktoré viedli k nástupu Vladimíra Putina ako prezidenta Ruskej federácie v roku 2000. Druhá kapitola nám taktiež približuje 10 ročné pôsobenie Putina v Rusku do roku 2010. Tretia kapitola bakalárskej práce nám približuje hlavný cieľ práce a charakterizuje aj metódy, ktoré v záverečnej práci boli využité na splnenie cieľa práce.

Vo štvrtej kapitole opisujeme jednotlivé charakteristické znaky hospodárskych a politických aspektov vládnutia Viktorom Orbánom v Maďarsku a Vladimírom Putinom v Ruskej federácii. V poslednej kapitole poukazujeme na podobnosti a odlišnosti vládnutia autokratických predstaviteľov – Orbána a Putina v troch častiach. V prvej časti porovnáваме hospodársku politiku Viktora Orbána v Maďarsku a Vladimíra Putina v Rusku. Druhá časť sa orientuje na porovnanie zahraničnej politiky predsedu vlády Maďarska a prezidenta Ruskej federácie. V poslednej časti porovnáваме právny štát v Maďarsku a v Ruskej federácii v obdobiach vládnutia Orbána resp. Putina.

Vybrali sme si významné podobnosti a odlišnosti v rámci hospodárskej a zahraničnej politiky a právneho štátu, ktorú sme následne porovnali metódou komparácie. V prípade tejto práce ide o príspevok v oblasti medzinárodnej resp. komparatívnej politickej ekonómii. Na Slovensku sa tejto oblasti venuje málo autorov, a práve preto táto bakalárska práca rozširuje poznanie v tejto oblasti. V práci sme na popis jednotlivých okolností a skutočností použili metódu deskripcie. Deskripciu sme uskutočnili pomocou knižných zdrojov, voľne dostupných vedeckých článkov a pomocou iných voľne dostupných informácií z internetu.

Rovnako sme použili metódu syntézy pri zhrnutí jednotlivých politický a hospodárskych aspektov vládnutia Viktora Orbána a Vladimíra Putina. Následne na konci podkapitol sme využili metódu analógie na hľadanie podobných aspektov v hospodárskej a zahraničnej politike a právneho štátu Maďarska a Ruskej federácie v sledovanom období.

4. Komparácia politiky Viktora Orbána a Vladimíra Putina od roku 2010 do 2018

4.1. Hospodárska politika

4.1.1. Hospodárska politika Viktora Orbána v Maďarsku

Závislosť Maďarska od priamych zahraničných investícií predstavovalo obrovskú výzvu počas Globálnej krízy v roku 2008. Avšak pre Orbána kríza predstavovala skôr príležitosť než hrozbu. Dôvodom je, že ostrá konkurencia pre zmenšujúce sa exportné trhy a celkový pokles PZI môže prinútiť Maďarsko prehodnotiť svoj doterajší ekonomický model a preskúmať nové domáce zdroje inovácií a podnikania.

Maďarsko počas Orbána začalo napodobňovať Putinov neliberálny ekonomický model, ktorý spočíva na uprednostňovaní domáceho kapitálu pred zahraničným a centralizácií moci. Zároveň však model v Maďarsku v sledovanom období bol stále závislejší od Európskej únie ako od iných východných krajín.⁵³ Samozrejme Globálna kríza mohla byť zámenkou prehodnotenia ekonomického modelu Maďarska Viktorom Orbánom. Na druhej strane tieto opatrenia slúžili na upevnenie moci.

Vláda Viktora Orbána bola zo strany Európskej únie aj nútená zvrátiť zlú hospodársku situáciu Maďarska. Lídri Európskej únie kvôli gréckemu precedensu vnímali Orbána ako ďalšieho populistického vodcu, ktorého jediným cieľom bolo získať čo najviac finančných zdrojov z Európskej únie. Európska komisia preto silne vystúpila proti týmto populistickým vládam. Vyjadrili netoleranciu dlhodobého deficitu verejných dlhov vlád, v prípadoch, ak to nebude v prospech ekonomického rastu. Tolerancia presahovaniu deficitu a dlhu v rokoch 2003-2005 v prípade Nemecka, Holandska a Francúzska bola týmto spôsobom odôvodnená. V tomto období sa prijalo mnoho hospodárskych a politických opatrení.⁵⁴

Populistická vláda Viktora Orbána okrem výhodných sociálnych výhod pre niektoré skupiny občanov je známa aj vďaka vysokej korupcii, znárodneniu niektorých podnikov v energetickom alebo bankovom sektore a následnou privatizáciou spojenú s klientelizmom a nepotizmom.⁵⁵

⁵³ BOHLE, Dorothee., GRESKOVITS, Béla. Politicising embedded neoliberalism: continuity and change in Hungary's development model. In: *West European Politics*. 2019, roč. 42, č. 5.

⁵⁴ CSABA, László. Unorthodoxy in Hungary: an illiberal success story? In: *Post-Communist Economies*. 2022, roč. 34, č. 1.

⁵⁵ MAGYAR, Bálint. *Post-communist mafia state: the case of Hungary*. Budapest: CEU Press, in association with Noran Libro, 2016. s. 15&84. ISBN 978-615-5513-54-1

Hlavným cieľom vlády v prvom rade bolo oživenie zdevastovaného hospodárstva po vláde MSZP a Globálnej kríze. Orbán okrem toho ešte apeloval na získanie nezávislosti od zahraničných pôžičiek, na ktorých bolo Maďarsko v tomto období nesmierne závislé. Predstavovali vysoké riziko pre krajinu hlavne v krízových obdobiach.⁵⁶ Orbán rovnako chcel zabrániť aj zopakovaniu incidentu s devízovými hypotékami. Banky prinútil previesť hypotéky denominované v cudzej mene na maďarský forint, čím sa snažil odvrátiť opakovanie krízy likvidity.⁵⁷

Vysoké úrokové sadzby a zvýšenie cien splácaných hypoték kvôli oslabnutiu forintu však so sebou prinieslo dlhodobé problémy. Niektorí dlžníci neboli schopní ďalej splácať svoje úvery. Tento problém sa vláda Orbána v roku 2011 snažila vyriešiť. Banky umožnili splatenie celej čiastky úveru za zvýhodnenú cenu. Namiesto trhovej ceny, 250 HUF/CHF, umožnila konečné splatenie za zvýhodnenú cenu 180 HUF/CHF.⁵⁸ Avšak tento krok bol v prospech tých, čo mali dostatočné financie k dispozícii na splatenie zvyšnej časti úveru. Tým dlžníkom, ktorí boli v najväčšej núdzi sa vláda snažila pomôcť vytvorením nového programu v roku 2012 pod názvom Nemzeti Eszközkezelő (Národný správca aktív). Štát odkúpil nehnuteľnosti ľudí, ktorí sa do tohto programu zapojili. Týmto ľuďom štát naďalej umožnil bývať v tejto nehnuteľnosti platením nájomného.⁵⁹ Ale na zvrátenie hospodárskej recesie a zníženiu štátneho dlhu boli potrebné ďalšie opatrenia.

Zásadným opatrením, ktorá mala znížiť vládne výdavky bolo zníženie pracovníkov v štátnej sfére. Nová vláda sa skladala už iba z ôsmich ministerstiev namiesto trinástich. S platnosťou od nasledujúceho volebného obdobia sa znížil aj počet poslancov Národného zhromaždenia na 199, ale znížil sa počet poslancov aj pre samosprávy. Okrem toho zníženie príspevku na nezamestnanosť z 9 mesiacov na 3 mesiace tiež významne znížila nielen vládne výdavky ale vysokú nezamestnanosť krajine. Toto opatrenie zabezpečilo nezamestnaným ľuďom platenú verejnoprospešnú pracovnú činnosť.⁶⁰

Zvýšenie vládnych príjmov sa docielilo najmä daňovou reformou, ktorá presunula ťažisko daňovej štruktúry z daní práce na dane zo spotreby, tým podporujúc zamestnanosť a podnikanie. Týmto presunom ťažiska daňovej štruktúry sa Maďarsko stalo krajinou

⁵⁶ BAKSAY, Gergely., PALOTAI, Dániel. Válságkezelés és gazdasági reformok Magyarországon, 2010–2016. In: *Közgazdasági Szemle*. 2017, roč. 64, č. 7-8.

⁵⁷ SZABÓ, Jakub; KURUCZ, Milan. The Death of Neoliberalism or a Mere Camouflage? Polanyian Counter-movement in Hungary & Poland. In: *Forum for Social Economics*.

⁵⁸ BODZÁSI, Balázs. ed. *Devizahitelezés Magyarországon: a devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 2019. s. 22. ISBN 978-963-503-774-2

⁵⁹ Ibid. s. 23.

⁶⁰ NYERGES, Ádám. Kétharmados Orbán-kormány tevékenységének első száz napja 2010-ben és 2014-ben. In: *Pólusok*. 2021, roč. 2, č. 1.

s najvyššou DPH (27%) a najnižšou korporátnou daňou (9%) v EÚ.⁶¹ Podnikanie ešte okrem toho bolo podporované ďalším opatrením, tzv. Novým Széchenyiho plánom, ktorá zabezpečila podporu malých a stredných podnikov a niektorých kľúčových oblastí, najmä prostredníctvom financovania z fondov EÚ. V znížení štátneho dlhu pomohla aj dôchodková reforma. Dôchodková reforma zrušila tretí dôchodkový pilier, kvôli čomu maďarská vláda znárodnila súkromné dôchodkové fondy v roku 2011.⁶²

Všetky reformy a opatrenia boli potrebné najmä na zlepšenie hospodárenia krajiny a zvýšenie rozpočtu. Zvýšenie rozpočtu bolo dôležité pre realizáciu sociálnych opatrení, ktoré mali zvýšiť popularitu vlády a zjednodušiť upevnenie moci.

Ďalším faktorom upevnenia moci bolo zoštátnenie niektorých strategických sektorov ako bankovníctvo alebo médiá. Závislosť Maďarska na zahraničných investíciách najmä v bankovom sektore, v sektore energií alebo telekomunikácií sa podarilo Orbánovej vláde znížiť pomocou sektorových daní. Sektorové dane boli hlavne zamerané na zahraničné inštitúcie. Toto opatrenie zvýšilo daňové zaťaženie pre zahraničné firmy a rovnako zvýšilo aj príjem do štátneho rozpočtu.⁶³ V dôsledku týchto opatrení sa zhoršila ziskovosť týchto zahraničných firiem. Kvôli nízkym ziskom zahraniční investori začali predávať akcie, ktoré následne odkupovala maďarská vláda. Niektoré strategické podniky však neboli priamo zoštátnené. Viacero podnikov bolo odkúpených alebo riadených s osobami blízkymi Orbánovi a Fideszu.⁶⁴ Táto skutočnosť bola najmä realizovateľná vďaka korupciám, ktorá je jednou z hlavných zložiek upevnenia moci.

Orbánov priateľ z detstva, Lőrincz Mészáros, je najvýznamnejším predstaviteľom korupcie či klientelizmu v Maďarsku. Stalo sa to kvôli očividnej a bezprecedentnej akumulácii bohatstva v rôznych odvetviach hospodárstva. Toto bohatstvo získal za mimoriadny krátky čas hlavne vďaka verejných obstarávaní, ktoré boli čiastočne kryté z fondov EÚ. Analýza verejných súťaží za sedem rokov do konca roku 2017 ukázala, že z 97 verejných súťaží, ktoré vyhrali spoločnosti vlastnené Mészárosom a jeho rodinou, bolo len 48 otvorených, kde (teoreticky) mohol kandidovať ktokoľvek a teda mali (teoreticky)

⁶¹ SZABÓ, Jakub; KURUCZ, Milan. The Death of Neoliberalism or a Mere Camouflage? Polanyian Counter-movement in Hungary & Poland. In: *Forum for Social Economics*.

⁶² BAKSAY, Gergely., PALOTAI, Dániel. Válságkezelés és gazdasági reformok Magyarországon, 2010–2016. In: *Közgazdasági Szemle*. 2017, roč. 64, č. 7-8.

⁶³ CSABA, László. Unorthodoxy in Hungary: an illiberal success story? In: *Post-Communist Economies*. 2022, roč. 34, č. 1.

⁶⁴ SZELÉNYI, Iván. *Varieties of post-communist capitalism: a comparative analysis of Russia, Central Europe and China*. Leiden ; Boston: Brill, 2020. s. 195-198. ISBN 978-90-04-41319-1.

spoločnosti Mészáros a konkurenciu.⁶⁵ Kým Orbán na papieri nemá takmer žiadny majetok tak medzitým stavebnícke firmy členov jeho rodiny sú nepriamo zapojené do týchto verejných obstarávaní a majú obrovské zisky s porovnaním období pred nástupom Orbána k moci.⁶⁶ Podľa indexu korupcie Transparency International⁶⁷ sa Maďarsko nachádzalo v roku 2018 na 64. mieste. Horšie na tom z EÚ bolo iba Grécko a Bulharsko. V porovnaní s rokom 2009⁶⁸, kedy sa nachádzala ešte iba na 46. priečke, si Maďarsko pohoršilo.

4.1.2. *Hospodárska politika Vladimíra Putina v Ruskej federácii*

Hospodárska politika Vladimíra Putina v tomto období pokračovala v rovnakom trende ako do roku 2010. Vysoká korupcia, zoštatňovanie súkromných podnikov a vysoká nerovnosť bohatstva medzi obyvateľmi Ruskej federácie sú základnou charakteristikou hospodárstva Ruskej federácie aj v tomto období.

Zoštatňovanie bolo naďalej zamerané na podniky v strategických sektoroch, ako je ropa, letectvo, stavebníctvo, zariadenia na výrobu energie, stroje a financie. V polovici roku 2015 bolo asi 55 percent ruského hospodárstva v rukách štátu, pričom 20 miliónov pracovníkov priamo zamestnávala vláda, čo sa rovná 28 percentám pracovnej sily. Toto percento je najvyššie od rozpadu ZSSR. Nárast štátneho vlastníctva spôsobil, že pokusy o inštitucionálne reformy boli zbytočné, pretože štátne spoločnosti a ich manažéri vďaka vzťahu so štátom mali imunitu pred súdmi a regulačnými agentúrami. Ich riadiace ministerstvá určujú ich správanie a diktujú ich operatívne a finančné opatrenia.⁶⁹

Na druhej strane, podniky, ktoré nie sú priamo v rukách Kremľa, sú prepojené s Putinom prostredníctvom svojich blízkych. Počet extrémne bohatých Rusov sa vyšplhal na takmer trojnásobok oproti predchádzajúcemu desaťročiu. Z približne 144 miliónov obyvateľov Ruska sa vyše 110 umiestnilo na zozname svetových miliardárov Forbes v roku 2017. Títo miliardári môžu predstavovať až tretinu bohatstva krajiny. Veľké infraštruktúrne projekty, ako sú olympijské hry v Soči 2014, majstrovstvá sveta 2018 a most cez Kerčsky

⁶⁵ MARTIN, József Péter. Amid the pandemic, it's now corruption that 'performs better' in Hungary. In: [online]. 2021. [cit. 4.03.2022]. Dostupné na internete: <https://balkaninsight.com/2021/02/24/amid-the-pandemic-its-now-corruption-that-performs-better-in-hungary/>

⁶⁶ ZÖLDI, Blanka; PETHŐ, András. Inside the secrets of the Orbán family's businesses. In: [online]. 2021. [cit. 4.03.2022]. Dostupné na internete: <https://www.direkt36.hu/en/hogyan-tarultak-fel-az-Orban-banyatitkai/>

⁶⁷ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption perceptions index 2018*. Berlin: Transparency International, 2019. ISBN 978-3-96076-116-7.

⁶⁸ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption perceptions index 2009*. In: . Dostupné na internete: <https://www.transparency.org/en/cpi/2009>

⁶⁹ DJANKOV, Simeon. Russia's Economy under Putin: From Crony Capitalism to State Capitalism. In: *Peterson Institute for International Economics, Policy Briefs.*, roč. PB15-18. 2015. ISSN 1997-8073

prieliv spájajúci Rusko s Krymom, sú zverené skupine miliardárov s úzkymi väzbami na prezidenta.⁷⁰ O vysokej korupcii v Ruskej federácii svedčí aj index korupcie Transparency International,⁷¹ na ktorej sa Rusko nachádzalo v roku 2018 na 138. mieste zo 180 štátov.

Okrem neférového rozdelenia bohatstva Ruska je veľkým problémom aj nerovnosť príjmov a vysoké rozdiely medzi regiónmi. Najvyššie percento z celkového HDP Ruska je práve sústredené v najväčších mestách Ruska, ako je Moskva či Petrohrad, a do regiónov, ktoré sedia na náleziskách nerastných surovín. Okrem týchto regiónov, ostatné regióny sú nesmierne chudobné. Ľudia, ktorí majú svoje zamestnanie v Moskve majú v priemere dvakrát vyššiu mzdu ako v ostatných regiónoch Ruska.⁷² V roku 2018 Národná miera chudoby podľa údajov Svetovej banky predstavovala 12,9% obyvateľstva Ruska.⁷³

Ekonomickú situáciu Ruskej federácie negatívne ovplyvňuje aj zahraničná politika Putina. Kvôli sankciám zo strany Západu za intervenciu na Ukrajine a anektovaní Krymu sa ekonomický rast Ruskej federácie zastavil. Po ukrajinskej kríze Putin čelil ťažkej voľbe. S klesajúcimi príjmami štátu z plynu a finančnými sankciami sa musel rozhodnúť, ako zvládnuť pokles produkcie a príjmov. Mal viacero možností, ako znížiť vládne výdavky. Prvou možnosťou by mohlo byť zníženie výdavkov na zbrojenie, čo však kvôli zvyšovaniu napätia medzi NATO a Ruskou federáciou bolo nereálne. Druhou možnosťou by mohlo byť zníženie výdavkov na svoj štátny aparát, čiže obmedzenie korupcie a vyplácania jeho podporovateľov, čo by však viedlo k výraznému narušeniu jeho autoritárskeho režimu. Putin sa však rozhodol, že bremeno hlbokoj recesie ponese ruské domácnosti.

Výdavky na zbrojenie sa zvýšili, no nominálne mzdy po roku 2014 v období dvojciferej inflácie stagnovali. A Putin, namiesto toho, aby čerpal rezervné fondy na podporu spotreby, čerpá ich na nerelevantné infraštruktúrne projekty, ako Majstrovstvá sveta vo futbale v roku 2018, ktoré sú uprednostňované jeho oligarchami.⁷⁴

Veľkým štátnym spoločnostiam alebo spoločnostiam s úzkymi väzbami na politikov sa podarilo nahradiť súkromné financovanie štátom, a to vo forme prístupu k štátom vlastneným bankám alebo špeciálnym schémam nahrádzania dovozu, ktoré presadzujú

⁷⁰ ÅSLUND, Anders. *Russia's crony capitalism: the path from market economy to kleptocracy*. New Haven: Yale University Press, 2019, kap. 6. ISBN 978-0-300-24309-3.

⁷¹ TRANSPARENCY INTERNATIONAL, Corruption perceptions index 2018

⁷² NOVOKMET, Filip; PIKETTY, Thomas; ZUCMAN, Gabriel. From Soviets to oligarchs: inequality and property in Russia 1905-2016. In: *The Journal of Economic Inequality*. 2018, roč. 16, č. 2.

⁷³ FREIJE-RODRIGUEZ, Samuel. Poverty & Equity Brief Russian Federation. In: *World bank group* [online]. 2020. Dostupné na internete: https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/33EF03BB-9722-4AE2-ABC7-AA2972D68AFE/Global_POVEQ_RUS.pdf

⁷⁴ GREGORY, Paul. A Reassessment of Putin's Russia: The Economy. In: *South Central Review*. 2018, roč. 35, č. 1.

niektoré ruské ministerstvá. Súkromné podniky bez politických väzieb na druhej strane zažili vážne finančné obmedzenia. Následná devalvácia rubľa zhoršila úverovú krízu, keďže úrokové sadzby na začiatku roka 2015 vyskočili na viac ako 20 až 25 percent pre podnikateľské úvery. V reakcii na západné sankcie Rusko zakázalo dovoz niektorých poľnohospodárskych produktov z Európskej únie a Spojených štátov. Tieto recipročné sankcie zvýšili najmä spotrebiteľskú infláciu. Negatívne dopady ekonomických sankcií sa však dotýkajú predovšetkým súkromných podnikov. V niektorých sektoroch sa štátne vlastníctvo rýchlo rozširuje na úkor súkromnej iniciatívy.⁷⁵

Hospodárska politika Vladimíra Putina je predovšetkým prepojená na jeho asertívnu zahraničnú politiku. Veľké nerastné bohatstvo, ktorá je vo veľkej miere zoštátnené sa využíva ako diplomatická zbraň hlavne pre značnú časť Európy. Vysoká závislosť od ruskej ropy a plynu v Európe je dôležitou súčasťou rozširovania svojho vplyvu. Agresia voči Ukrajine ukázala vzájomnú závislosť Európy a Ruska a rovnako aj to, že sankcie nemajú dopad len na cieľnú skupinu – politikov a oligarchov, ale aj na svetovú ekonomiku a hlavne na jednoduchých občanov.

⁷⁵ DJANKOV, Simeon. Russia's Economy under Putin: From Crony Capitalism to State Capitalism. In: *Peterson Institute for International Economics, Policy Briefs.*, roč. PB15-18. 2015. ISSN 1997-8073

4.1.3. Komparácia hospodárskej politiky Viktora Orbána a Vladimíra Putina

Hospodárska politika Orbána a Putina aj napriek odlišnosti čo sa týka hospodárskej a exportnej štruktúry má veľa spoločných znakov. Putinove Rusko však v tomto období stalo akým si vzorom so svojim neliberálnym modelom pre Maďarsko.⁷⁶

Skutočnosť, že Putin aj Orbán sa dostali k moci v časoch ekonomickej núdze sa javilo ako nielen obrovská výzva, ale aj príležitosť získať si popularitu a upevniť moc. Obyvatelia túžiaci po silnom lídrovi, ktorý im pomôže vrátiť ekonomickú prosperitu a zlepšiť životnú úroveň bol smerodajným faktorom pre oboch lídrov v dosiahnutí svojich cieľov. Kým Putinove Rusko zažívalo ekonomický rast kvôli zvýšeným cenám nerastných surovín, tak Orbán musel na zvrátení recesie tvrdšie popracovať. Na druhej strane však predispozícia členstva Maďarska v EÚ hrala v tomto prípade obrovskú úlohu.

V sledovanom období kým v Rusku pokračovala vysoká korupcia, tak nástupom Orbána sa forma korupcie v Maďarsku sa výrazne zmenila. Musíme si však uvedomiť, že korupcia je neodmysliteľnou súčasťou autokratových režimov. V oboch krajinách však môžeme spozorovať aj jej využitie aj na súkromné účely. Ľudia blízky politickej elite sa v sledovanom období dostali k nereálnemu bohatstvu v súvislosti s klasickými podmienkami. Realizovanie korupcie sa však v týchto krajinách značne líši. Orbán využíva prostriedky z EÚ ako hlavný zdroj korupcie, kým Putinov hlavne predispozíciu ruského nerastného bohatstva. Na základe indexu Transparency International môžeme posúdiť, že čo sa týka miery korupcie Orbánove Maďarsko je výrazne na lepšom mieste oproti Putinovmu Rusku. Zatiaľ čo bohatstvo v Ruskej federácii je distribuované zväčša do úzkej skupiny bohatých ľudí blízko režimu na úkor ruských domácností, v Maďarsku sa podporujú aj nízke a stredné sociálne vrstvy v rámci hospodárskej a sociálnej politiky.

Za ďalší spoločný znak môžeme považovať zoštátňovanie kľúčových sektorov. Obaja lídri sa v rámci hospodárskej politiky orientovali na získanie kontroly nad bankovníckym, energetickým a mediálnym sektorom. Výraznejší rozdiel je však iba vo forme zoštátňovania. V Rusku Putin prevažne využíva falošné súdne obvinenia na skonfiškovanie majetku osôb, ktorí svojvoľne nechcú predať svoje podniky štátu. Na druhej strane v Maďarsku Orbán na zníženie podielu zahraničných inštitúcií využil sektorové dane, ktoré spôsobili nízku ziskovosť zahraničných investorov v Maďarsku.

⁷⁶ CSABA, László. Unorthodoxy in Hungary: an illiberal success story? In: *Post-Communist Economies*. 2022, roč. 34, č. 1.

4.2. Zahraničná politika

4.2.1. Zahraničná politika Viktora Orbána v Maďarsku

Maďarsko je členom viacerých významných medzinárodných organizácií. Medzi tieto organizácie patrí Svetová obchodná organizácia, Organizácia spojených národov, Organizácia Severoatlantickej zmluvy, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj či Medzinárodný menový fond. Maďarsko udržiava aj pevné politické a ekonomické vzťahy s ďalšími stredoeurópskymi štátmi v podobe členstva vo Vyšehradskej štvorke. Najdôležitejšie členstvo pre Orbána a Maďarsko však predstavuje členstvo v Európskej únii.

Orbán sa stal premiérom počas obdobia Veľkej recesie. Európska únia bola pesimistická ohľadom víťazstva populistickej strany v Maďarsku. Dôvodom bola najmä zlá skúsenosť s gréckou populistickou vládou hlavne v kontexte Veľkej recesie.

Reštrukturalizácia Maastrichtských kritérií v neprospech populistických vlád poukazuje na pomerne negatívny vzťah medzi EÚ a Maďarskom už od začiatku nástupu Orbána. Konflikt sa začal ešte viac prehľbovať, keď maďarská vláda začala prijímať zákony, ktoré porušovali princípy demokracie. Dvojtretinová koalícia v parlamente dovoľovala meniť aj ústavné zákony. Najväčšie rozpory medzi Úniou a maďarskou vládou však spôsobila migračná kríza v roku 2015. Keď v roku 2014 teroristická organizácia Islamský štát ovládla rozsiahle časti Iraku a Sýrie tak množstvo utečencov hľadalo pomoc práve v štátoch Európskej únie. Vzhľadom na osobitnú situáciu Maďarska sa utečenecká politika Orbánovej vlády stala dôležitou aj na medzinárodnej úrovni.⁷⁷

Maďarská vláda poukázala na to, že vedúci predstavitelia EÚ sa už dlho zameriavajú výlučne na dôsledky veľkého počtu utečencov prichádzajúcich do Talianska a Grécka po mori, pričom ignorujú skutočnosť, že Maďarsko je tiež pod silným tlakom utečencov, ktorí prichádzajú do Európy po súši. V dôsledku toho Európska komisia v septembri 2015 navrhla, aby sa okrem Grécka a Talianska dostalo osobitného zaobchádzania aj Maďarsko ako prijímajúca krajina pre jednorazové premiestnenia utečencov. Maďarská vláda však aj napriek svojmu privilegovanému postaveniu v rámci Únie odmietla povinný relokačný program EÚ. Tento kvótový systém by mal pomôcť k rovnomernejšiemu rozdeleniu migrantov v členských štátoch EÚ, a tým spôsobom by štáty ako Nemecko a Francúzsko, kde prichádzalo najviac utečencov, by neboli migračnou vlnou až tak zaťažené.

⁷⁷ JUHÁSZ, Attila; MOLNÁR, Csaba; ZGUT, Edit. *Menekültügy és migráció Magyarországon*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e.V. ; Political Capital, 2017. s. 8. ISBN 978-80-907076-5-8.

Musíme poznamenať aj fakt, že Orbán túto migračnú krízu využil vo svoj prospech a masívna kampaň mu vrátila svoju upadajúcu popularitu. Vďaka tejto kampani v roku 2018 strana Fidesz opäť vyhrala parlamentné voľby a získala ďalšiu dvojtretinovú väčšinu v maďarskom parlamente.⁷⁸

V dôsledku zvyšujúceho sa politického napätia najmä s EÚ, ale aj v kontexte Veľkej recesie maďarská vláda vyvinula úsilie o zintenzívnenie politických a ekonomických vzťahov s východnými krajinami. Orbánova vláda prisúdila stratégii „východného otvárania“ veľký politický význam. Vzhľadom na ekonomickú krízu, ktorou prechádzali tradiční západní partneri Maďarska, táto stratégia predpokladala nadviazanie užšej spolupráce s rozvíjajúcimi sa ekonomickými mocnosťami, najmä Čínou, Azerbajdžanom, Saudskou Arábiou a časom aj Ruskom. Okrem podpory obchodu, ktorý rástol už za vlády MSZP, malo „východné otvorenie“ prilákať investície a získať nové zdroje na financovanie maďarského dlhu. Avšak Čína a arabské štáty nemali záujem nakupovať vysoko rizikové dlhopisy Maďarska. Nezaznamenal sa ani žiadny veľkolepý prílev investícií z východu. Bolo podpísaných niekoľko vyhlásení o úmysle, vrátane čínskych investícií do železníc v Maďarsku. Export Maďarska do krajín mimo EÚ sa postupne zvyšovalo v tomto období. Hlavným exportným trhom však naďalej zostáva európsky kontinent. Postupom času sa Rusko stalo vedúcim štátom v politike „východného otvorenia“. Vláda sa tiež rozhodla poveriť ruskú štátom kontrolovanú spoločnosť Rosatom realizáciou najväčšej maďarskej investície od roku 1989, a to bez výberového konania. V januári 2014 bola v Moskve podpísaná dohoda o výstavbe nových reaktorov pre jadrovú elektrárňu Paks na ktoré ruské banky poskytli pôžičku. Oficiálne kontakty medzi Putin a Orbánom boli tiež intenzívne. Samotný premiér Orbán viackrát navštívil Moskvu v sledovanom období. Rovnako úzky vzťah si môžeme všimnúť aj na reakcií Maďarska na ruskú intervenciu a anexiu Krymu na Ukrajine v roku 2014. Maďarsko sa postavilo proti sankciám proti Rusku, pričom sa odvolávalo sa na svoju neutralitu v danom konflikte.⁷⁹

Vláda Orbána sa orientovala aj na problematiku národnostných menšín žijúcich v krajinách susediacich s Maďarskom. Zvýšila sa miera finančnej podpory pre menšiny a vláda sa začala viac angažovať v politickom živote maďarských komunit v zahraničí. Prijal sa zjednodušený postup udeľovania maďarského občianstva. V rokoch 2011 až 2013 využilo

⁷⁸ JUHÁSZ, Attila; MOLNÁR, Csaba; ZGUT, Edit. *Menekültügy és migráció Magyarországon*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e.V. ; Political Capital, 2017. s. 25. ISBN 978-80-907076-5-8.

⁷⁹ SADECKI, Andrzej., DUCHNOWICZ, Ilona. *In a state of necessity: how has Orban changed Hungary*. Varšava: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2014. s. 36-39. ISBN 978-83-62936-44-1.

tento postup viac ako pol milióna etnických Maďarov. Nový volebný zákon udelil aktívne volebné právo, maďarským občanom, ktorí nemajú v Maďarsku registrovaný pobyt. Posilnili sa aj ústavné ustanovenia, ktoré pevne stanovuje, že maďarský štát „nesie zodpovednosť“ za osud etnických Maďarov žijúcich v zahraničí. Politika voči maďarským menšinám by občas vyvolala napätie vo vzťahoch s krajinami, ktorých sú občanmi. Na začiatku svojho súčasného volebného obdobia parlament ustanovil „Deň národnej jednoty“, ktorý si pripomína výročie podpísania Trianonskej zmluvy 4. júna 1920, v dôsledku čoho Maďarsko prišlo o územia, ktoré vtedy obývali viac ako 3 milióny jeho krajanov. Hoci spomienka na Trianon tvorila stály prvok identity maďarskej politickej pravice, Orbánova vláda ju zmenila na prvok ideológie štátu. Toto bolo kritizované najmä zo strany Slovenska. Otázka maďarskej menšiny (460 000 ľudí, 8,5 % populácie) sa stala kľúčovou témou predvolebnej kampane na Slovensku v roku 2010. Vláda SR, ktorej sa končilo funkčné obdobie, reagovala na uľahčenie udeľovania maďarského občianstva prijatím nariadení podľa ktorého môže byť osobe hľadajúcej občianstvo inej krajiny odňaté slovenské občianstvo. Atmosféra maďarsko-slovenských vzťahov sa v nasledujúcich rokoch výrazne zlepšila, aj keď spor nebol vyriešený, a začal sa vyvíjať väčší tlak na spoluprácu v oblasti energetickej a dopravnej infraštruktúry a rozvoj vyšehradskej spolupráce a záujmového spoločenstva. v EÚ.⁸⁰

V období 2010 až 2018 si môžeme všimnúť výraznú zmenu v zahraničnej politike Maďarska. Zintenzívnila spolupráca s Ruskom a taktiež podpora maďarských menšín v susedných krajinách. Zahraničná politika sa začala diverzifikovať v ekonomickej a politickej oblasti. Pričom nadviazanie a prehĺbenie vzťahov Maďarska s východnými krajinami sa stalo terčom kritiky pre Západ.

4.2.2. Zahraničná politika Ruskej federácie a Putina

Ruská federácia má významné postavenie v medzinárodných vzťahoch. Je stálym členom Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov, čo jej umožňuje uplatňovať právo veta. Je členom aj významných ekonomických medzinárodných organizácií ako Medzinárodný menový fond či Svetová obchodná organizácia. Je členom aj zoskupenia G20 a do roku 2014 bola aj členom zoskupenia G8, kedy kvôli anexii Krymu bola Ruská federácia z tohto zoskupenia vylúčená. Na udržanie lepších medzinárodných vzťahov s Čínou, Brazíliou, Indiou a Južnou Afrikou Rusku umožňuje členstvo v hospodárskom

⁸⁰ SADECKI, Andrzej., DUCHNOWICZ, Ilona. *In a state of necessity: how has Orban changed Hungary*. Varšava: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2014. s. 33-36. ISBN 978-83-62936-44-1.

zoskupení štátov BRICS.⁸¹ Na rozdiel od Maďarska Ruská federácia nie je členom organizácii ako NATO alebo OECD. Medzi obdobím 2010 až 2018 zahraničná politika Ruska mala obrovský vplyv na celý svet a začalo sa rozrastať napätie medzi Ruskom a Západom.

Putin čiastočne svoju popularitu získal vďaka vojenskému konfliktu s Čečenskom. Obyvatelia Ruska chceli aby sa mocenské postavenie Ruskej federácie vrátilo. Svoje ambície rozširovania vplyvu a nespokojnosť so stratou mocenského postavenia Ruska nepriamo povedal v roku 2005. Vo svojom príhovore povedal, že „Rozpad Sovietskeho zväzu bola najväčšou geopolitickou katastrofou 20. storočia,“ tak už niektorým mohlo byť jasné, že má v úmysly získať späť bývalé mocenské postavenie Ruska. Tento fakt potvrdil v roku 2008 aj zasiahnutím vojny v Gruzínsku.

Ďalšou post-sovietskou krajinou kde chce významnejšie rozšíriť svoj vplyv je Ukrajina. V roku 2010 sa Putinovi podarilo ovplyvniť mienku Ukrajincov pomocou ruskej propagandy. Takýmto spôsobom prezidentské voľby na Ukrajinu vyhral pro-ruský kandidát Viktor Janukovič. Vďaka zvoleniu Janukoviča sa podarilo Putinovi potlačiť ambície Ukrajiny rozširovať ekonomické a politické vzťahy so Západom. Vstup Ukrajiny do NATO či EÚ bolo pre Putina niečo nepredstaviteľné a pro-ruská vláda Janukoviča sa musela prispôbiť ambíciám Moskvy. Obyvatelia Ukrajiny však neboli spokojní so zahraničnou politikou Janukoviča. Svoju nespokojnosť obyvatelia Ukrajiny vyjadrili vlnou protestov, ktoré nakoniec vyústili do pádu Janukoviča a zvolenia nového pro-západného prezidenta – Petra Porošenka. Putin na tento akt reagoval vojenskou agresiou. V roku 2014 anektoval Ukrajinský polostrov Krym a podporil pro-ruských separatistov vo východnej časti Ukrajiny.⁸²

Na anexiu Krymu a zasahovanie do diania na východnej Ukrajinu Západ reagoval s ekonomickými sankciami na ktoré Rusko odpovedalo s ďalšími sankciami. Dané sankcie ekonomiky poškodili Ruskú federáciu a prispeli k zvýšeniu inflácie a oslabeniu rubľa.

K ďalšej eskalácií negatívnych vzťahov Ruskej federácie a Západu, resp. USA prispelo Putinove rozhodnutie zasiahnuť do občianskej vojny na pozvanie sýrskeho prezidenta v Sýrii v roku 2015. Rusko sa v tomto konflikte postavilo na stranu Bashar Al-Assada a jeho diktátorského režimu a USA zas podporilo hnutie, ktoré tento režim chcel zvrhnúť. Vďaka podpore Putina získal Assad späť kontrolu nad veľkou časťou Sýrie.

⁸¹ Hospodárske zoskupenie Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Juhoafrickej republiky.

⁸² MCFAUL, Michael. Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy. In: *International Security*. 2020, roč. 45, č. 2.

Kremeľ odôvodnil svoju intervenciu tým, že zvrhnutie Assadovho režimu by spôsobilo nestabilitu v regióne. Rovnako aj spolu s USA mali za cieľ potlačiť teroristickú skupinu ISIS. Eskalácia tohto konfliktu v Sýrii spustila v 2015 migračnú krízu v Európe.⁸³

Ruská federácia rozširuje svoj vplyv aj v krajinách Západu hlavne pomocou kybernetického priestoru. Ovpľyňuje voľby hlavne v prospech pro-ruských kandidátov, ktorí nesúhlasia so západnými liberálnymi myšlienkami. Medzi podporených Putinom patrí napríklad Matteo Salvini v Taliansku, Marine Le Pen vo Francúzku či Orbán Viktor v Maďarsku. Svoj vplyv dokonca dokázal presadiť aj v USA v roku 2016 v prospech Donalda Trumpa.⁸⁴

Existuje viacero dôkazov, že voľby v roku 2016 boli do určitej miery ovplyvnené ruskou stranou. Najprv ruskí hackeri hackli kampaň Hillary Clinton, neskôr zverejnili pre Hillary Clinton politicky škodlivé informácie na internete. Začala sa šíriť silná pro-Trumpovská propaganda na Twitteri, Facebooku, YouTube či Instagrame prevažne pomocou botov a nepravých účtov. Tento krok Moskvy ukázal svetu aký veľký vplyv má a môže mať vo svete aj vďaka ovládaniu kyberpriestoru.⁸⁵

Na zahraničnej politike Ruskej federácie od nastúpenia Vladimíra Putina môžeme pozorovať návrat ruského imperializmu. Putin sa snaží vrátiť mocenské postavenie Ruska. Intervencia v Gruzínsku v roku 2008, intervencia na Ukrajine a anexia Krymu v roku 2014 a intervencia v Sýrii sú dôkazom pre návrat imperializmu. A túto snahu rozširovanie územia a vplyvu môžeme sledovať práve pri vojne na Ukrajine v roku 2022.

4.2.3. *Komparácia zahraničnej politiky Viktora Orbána a Vladimíra Putina*

V období medzi rokmi 2010 až 2018 sa vzťahy medzi Ruskou federáciou a Maďarskom prehĺbili. Musíme si však pri komparácii zahraničnej politiky týchto dvoch krajín uvedomiť ich postavenie vo svetovom meradle. Ideologická homogénnosť týchto dvoch lídrov viedla k postupnému presmerovaniu zahraničných vzťahov zo Západu na Východ. Závislosť Maďarska od Západu však bola aj ku koncu obdobia ešte absolútna.

Na jednej strane máme svetovú veľmoc, ktorý pred pár desiatkami rokov súperilo s USA o rozširovanie svojho vplyvu a na druhej, pomerne malý stredoeurópsky štát, ktorý

⁸³ CHARAP, Samuel; TREYGER, Elina; GEIST, Edward. *Understanding Russia's Intervention in Syria*. RAND Corporation, 2019.

⁸⁴ MCFAUL, Michael. Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy. In: *International Security*. 2020, roč. 45, č. 2.

⁸⁵ ABRAMS, Abigail. Here's What We Know So Far About Russia's 2016 Meddling. In: *TIME* [online]. 2019. [cit. 08.03.2022]. Dostupné na internete: <https://time.com/5565991/russia-influence-2016-election/>

je plne závislý na medzinárodnom obchode. Energetická závislosť viacerých európskych krajín na ruských surovinách umožňuje Rusku realizovať svoje rozsiahle zahranično-politické ciele. Ďalším faktorom rozširovania svojho vplyvu Ruskej federácie je jej rozsiahla činnosť na internete. Sociálne siete vďaka svojej rozsiahlemu využitiu sa stali nástrojom pre jednoduchšie ideologické rozdelenie spoločnosti.

Po anexii Krymu a vojenskej intervencií v oblasti Donbas Ukrajiny v roku 2014 sa toto ideologické rozdelenie sveta stalo ešte viac viditeľným. Právo veta v Bezpečnostnej rade OSN Ruska a strategické spojenectvá v Európskej únii na jednej strane pomohli zmierniť dôsledky porušenia medzinárodného práva v tejto súvislosti. Na druhej strane však ekonomické sankcie mali dostatočný dopad na ruskú ekonomiku, aby Putin sa rozhodol znížiť ekonomickú závislosť Ruska od Západu. Zbližovanie sa s krajinami ideologicky totožnými začalo byť v tomto období pre Orbána aj Putina cieľom v oblasti zahraničnej politiky.

Putin aj Orbán kladie dôraz na podporovanie zahraničných ruských resp. maďarských menšín. Rozdiel však spočíva v jej realizácii. Maďarsko sa snaží finančne podporovať maďarské menšiny v zahraničí a diplomatickou cestou im zaručiť menšinové práva, ktoré uľahčujú ich každodenný život v zahraničí. Rusko na druhej strane využíva aj vojenskú silu na podporu ruských menšín, ako aj v prípade Ukrajiny v roku 2014.

Najvýznamnejším spoločným cieľom zahraničnej politiky lídrov týchto dvoch krajín je hlavne zabránenie úplnej liberalizácii spoločnosti a zachovanie prvkov tradičnej kresťanskej rodiny. Rozdiel spočíva však na rozsahu realizovania tohto cieľu. Orbán sa snaží tento cieľ realizovať na kontinentálnej úrovni v rámci EÚ, kým Rusko na svetovej úrovni. Skutočnosti však poukazujú na to, že v tomto vzťahu je Maďarsko ovplyvňovaným a Rusko ten, čo ho ovplyvňuje.

4.3.Právny štát

4.3.1. Právny štát Viktora Orbána

Názory sú rôzne čo sa týka zmien politickej štruktúry v Maďarsku. Na jednej strane máme autorov, ktorí tvrdia, že štát má naďalej zachovanú svoju demokratickú štruktúru a na druhej strane máme autorov, podľa ktorých sa štruktúra približuje skôr k autoritárskeho režimu. Existuje však zhoda v názore, že systém už nemožno považovať za liberálnu demokraciu. Demokracia sa však zachovala aspoň v rozsahu teoretickej zmeny vlády pomocou volieb.

Dvojtretinová väčšina kresiel v parlamente umožnilo Fidesz po nastúpení do pozície vykonať masívne reformy, ktoré boli potrebné na budovanie neliberálnej demokracie. Vymenili sa vedúci predstavitelia APEH (Úrad pre dane a finančnú kontrolu), PSZÁF (Maďarský úrad pre finančný dohľad), MÁV (Maďarské národné železnice), Maďarskej pošty, polície či armády. Taktiež sa zmenil zákon na dosadenie ústavných sudcov na Ústavnom súde, čo umožnilo vládnej strane si zvoliť a dosadiť členov Ústavného súdu.⁸⁶

Tieto kroky boli potrebné pre zabezpečenie a upevnenie moci Orbána. Voľba ústavných sudcov vládnucou stranou mu umožnila presadiť aj zákony, ktoré by v klasickej demokratickej krajine Ústavný súd by neumožnil. Medzi tieto zákony patrí aj zákon o médiách.

Nový zákon o médiách sa prijal v decembri v roku 2010. Vďaka tomuto zákonu štát získal obrovský vplyv nad maďarskými médiami. Tento zákon mu bol v prospech popularizácii a šírení svojich pravicových myšlienok. Od 2010 médiá, ktoré nezdieľali rovnaké myšlienky ako Orbán boli buď zničené alebo odkúpené. V roku 2018 bolo takmer 80 percent maďarskej tlače ovláda buď štátom, alebo priateľmi premiéra. Mertek mediálna monitorovacia skupina tvrdí, že monopolizácia médií najsilnejšia od pádu komunistického režimu. V Maďarsku hrá štát významnú úlohu pri financovaní médií prostredníctvom reklám. Publikácie, ktoré sú považované za nepriateľské voči premiérovi, majú odmietnutý prístup k rozpočtom vyhradeným na reklamy. Vyše 200 podnikov v odvetví médií bolo ku koncu roku 2018 vo vlastníctve práve Lőrincza Mészárosa. Takýmto spôsobom obmedzil nezávislých novinárov, ktorí mali na výber písať v prospech premiéra alebo nepísať vôbec.⁸⁷

O obmedzovaní slobody tlače hovorí aj svetový index slobody tlače⁸⁸, v ktorom sa Maďarsko v roku 2018 umiestnilo na 73. priečke zo 180 štátov. V roku 2009⁸⁹, pred nástupom Orbána bolo Maďarsko ešte na 26. mieste zo 175 krajín. Na porovnanie sa Slovensko nachádzalo v roku 2018 na 27. mieste.

Všetky tieto skutočnosti boli umožnené vďaka dvojtretinovej väčšine Fidesz v parlamente. Viktor Orbán vytvoril uzavretý kruh, ktorý mu umožňuje zostať pri moci. Korupciou zabezpečuje lojalitu vplyvných ľudí a poslancov, vďaka zákone o médiách má

⁸⁶ NYERGES, Ádám. Kétharmados Orbán-kormány tevékenységének első száz napja 2010-ben és 2014-ben. In: *Pólusok*. 2021, roč. 2, č. 1.

⁸⁷ Kolektív JAMNEWS. How Hungarian oligarchs monopolised national media and are making a grab for Europe's. In: [online]. 2019. [cit. 05.3.2021]. Dostupné na internete: <https://jam-news.net/how-hungarian-oligarchs-monopolised-national-media-and-are-making-a-grab-for-europes/>

⁸⁸ REPORTERS WITHOUT BORDERS. 2018 World Press Freedom Index. In: . Dostupné na internete: <https://rsf.org/en/ranking/2018>

⁸⁹ REPORTERS WITHOUT BORDERS. 2009 World Press Freedom Index. In: . Dostupné na internete: <https://rsf.org/en/ranking/2009>

vplyv nad televíziou a tlačou, čo mu umožňuje zakryť korupciu a zvýšiť jeho popularitu pozitívnou propagáciou, a pozitívna propagácia mu umožňuje získať lepšie výsledky vo voľbách.

Mimo pozitívnej propagácie mu pomáhajú získať viac kresiel v parlamente aj hlasy zahraničných voličov. Parlament schválil zákon, podľa ktorého môžu hlasovať vo voľbách aj Maďari, ktorý žijú za hranicami Maďarska aj bez maďarského štátneho občianstva. Maďarské komunity žijúce v zahraničí sú rôznym spôsobom podporované, aby mali motiváciu sa odoslať svoj hlas pre Fidesz. Táto skutočnosť však na druhej strane otvára okno aj k manipuláciám s týmito zahraničnými poštovými hlasmi. Nezisková ľudskoprávna skupina Unhack Democracy Europe odhalila dôkazy, ktoré poukazujú na rozsiahle podvody vo voľbách v apríli 2018 vrátane kupovania hlasov, zastrašovania voličov, manipulácie s poštovými hlasmi, chýbajúcich hlasovacích lístkov a zlyhania volebného softvéru.⁹⁰ Prešetrenie platnosti volebných výsledkov súdmi je pomerne neefektívne vzhľadom na vysokú korupciu. Táto skutočnosť uzatvára nami spomínaný Orbánov kruh upevnenia moci.

O neúplnej demokracii nám hovorí aj index demokracie, ktorú vydáva zvyčajne ročne časopis *The Economist*⁹¹ Maďarsko sa nachádzalo v roku 2018 na 57. mieste zo 167 krajín. Na porovnanie v roku 2008⁹² sa nachádzalo iba na 40. mieste.

4.3.2. *Právny štát Putina v Rusku*

Potom čo štyri roky sedel v kresle premiéra po boku ním dosadeného prezidenta Dmitrija Medvedeva získal späť svoju prezidentskú pozíciu. Po novom, po zakotvení do ústavy už na 6 rokov namiesto dovtedajších štyroch rokov. Toto vyvolalo obrovskú vlnu protestov v máji 2012. Putin znovu získal prezidentské kreslo, ale zdalo sa, že nie je schopný získať späť svoju popularitu.⁹³

Od roku 2000 čo Putin sa stal prezidentom Ruskej federácie sa odohralo množstvo udalostí čo dalo dôvod na nespokojnosť pre obyvateľov ctiacich po demokracii. Väčšina

⁹⁰ GOAT, Elliott; BANUTA, Zsofia. Hungary vote-rigging raises concerns of fraud in European elections. In: [online]. 2019. [cit. 05.3.2021]. Dostupné na internete: <https://www.opendemocracy.net/en/breaking-fresh-evidence-hungary-vote-rigging-raises-concerns-fraud-european-elections/>

⁹¹ THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy. In: [online]. Dostupné na internete: http://enperspectiva.uy/wp-content/uploads/2019/01/Democracy_Index_2018.pdf

⁹² THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy 2008. In: [online]. Dostupné na internete: <https://graphics.eiu.com/pdf/democracy%20index%202008.pdf>

⁹³ ROBERTSON, Graeme; GREENE, Samuel. How Putin Wins Support. In: *Journal of Democracy*. 2017, roč. 28, č. 4.

médií bola pod kontrolou Kremľa a vyjadrenie svojho slobodného názoru mohlo viesť k strate slobody alebo až k smrti ak to priamo ohrozovalo Putinovu moc.

V tejto súvislosti sa oponenti Putinovho režimu obrátili na viac-menej slobodnejší internetový priestor. Internet umožnil rýchlu a efektívnu komunikáciu medzi verejnosťou túžiacou po slobode a bojovníkmi pre slobodu. Kremel' však stále našiel spôsob ako do istej miery tieto tendencie potlačiť. Akým tempom rástla tendencia zvratu režimu, tak takým aj počet zatknutí pomocou pseudo-súdnych konaní.

Rovnaký osud postihol aj protikorupčného bojovníka Alexeja Naval'ného, ktorý však dokázal poukázať dostatočnému množstvu ľudí na negatívne stránky Putinovho režimu. Postupne sa stal symbolom odporu voči Putinovej autokracii. Horší osud stretol bývalého Jel'cinovho vicepremiéra Borisa Nemcova, ktorý sa po začatí Putinovej éry stal kľúčovým opozičným lídrom a bojovníkom proti korupcii. Po viacnásobnom zatknutí kvôli protestom bol následne zavraždený v roku 2015 v centre Moskvy cestou domov z večere. Vláda pokračovala v sprisňovaní zákonov zameraných na bránenie demonštráciám a pri tých protestoch, ku ktorým dochádza, sa masové zatýkanie stáva čoraz bežnejším. V roku 2016 režim zriadil Národnú gardu – novú polovojenskú jednotku zodpovednú za udržiavanie vnútorného poriadku.⁹⁴

Po úspešnom zvrate prezidenta v Ukrajine v roku 2014 obyvatelia pochopili, že je nádej aby demokracia vyhrala. Nie však v Rusku. Dlhoročné snahy o výmenu politickej elity ukázali, že hocijaká taktika sa zvolí pri voľbách, výsledok bude rovnaký ako vždy. Prezidentské voľby vyhrá Putin a parlamentnú väčšinu vyhrá politická strana Jednotné Rusko.⁹⁵

Samozrejme celý režim je postavený na lojalite Putinovi blízkych ľudí. Či táto lojalita pochádza zo strachu, či z korupcie to je už individuálna otázka. Je to však koreňom celého režimu, ktorý Putin počas rokov vypestoval.

Putinove ruské médiá poskytujú alternatívny zdroj pre tie Západné a v tomto období sa ich vplyv rozšíril aj do viacerých kútov Európy. Silné konzervatívne myšlienky, pri ktorých sa odvoláva hlavne na ortodoxnú cirkev obmedzujú slobodný rozvoj jednotlivca či už duševného alebo fyzického. Tento ideologický boj medzi liberálnym Západom a konzervatívnym Ruskom, ktorý sa v tomto období rozšíril prevažne kvôli kyberpriestoru, rozdeľuje obyvateľov aj iných krajín na dva tábory. Rozdiel je však v tom, že kým

⁹⁴ ROBERTSON, Graeme; GREENE, Samuel. How Putin Wins Support. In: *Journal of Democracy*. 2017, roč. 28, č. 4.

⁹⁵ FRYE, Timothy. et al. Is Putin's popularity real? In: *Post-Soviet Affairs*. 2017, roč. 33, č. 1.

jednotlivec v týchto krajinách má právo si určiť akým smerom pôjde jeho život, ruský občan takúto možnosť nemá.

O tejto skutočnosti svedčí aj svetový index slobody tlače⁹⁶. V tejto súvislosti sa Rusko nachádzalo v roku 2018 až na 148. priečke zo 180 štátov. Úroveň demokracie je tiež hodnotená ako autoritatívny v indexe demokracie vydávanou časopisom the Economist⁹⁷. V roku 2018 sa nachádzala Ruská federácia až na 144. mieste zo 167 hodnotených krajín.

4.3.3. Komparácia právneho štátu Viktora Orbána a Vladimíra Putina

S nástupom Orbána v roku 2010 sa Maďarsko začalo zblížovať s východom nie len ekonomicky ale aj ideologicky a politicky. Tento neliberálny model umožňuje určitým jednotlivcom získať mnoho prostriedkov pre súkromné blaho. Rusko samozrejme mohlo byť príkladom pre Orbána, keďže Putin do roku 2010 stihol položiť základy autoritárskeho režimu.

Obaja lídri vďaka svojej vysokej popularite dokázali získať dostatočnú moc v zákonodarnej sfére na realizáciu svojich cieľov. Putinove silné právomoci prezidenta a spolupráca s najväčšou stranou v Štátnej dume a Orbánova ústavná väčšina v Národnom zhromaždení im umožnilo jednoducho prijímať ústavné zákony. Samozrejme, lojalnosť ľudí je dôležitým faktorom pri realizácii ich súkromných záujmov. Táto lojalita sa dá však v súčasnosti jednoducho zaistiť vysokou korupciou.

Na druhej strane však viditeľná vysoká korupcia môže vyvolať odpor ľudí. Ale v tejto súvislosti je dôraz na slove viditeľný. Zoštátnenie nezávislých médií, ktoré boli nejakým spôsobom nebezpečné pre režim bolo akousi prioritou pre oboch lídrov. Samozrejme do istej miery je nereálne porovnávať slobodu tlače v týchto dvoch krajinách, aj na základe indexu slobody tlače, ale tento rozdiel je jednak dôsledku vysokého tlaku EÚ na Maďarsko – čo je pre neho primárnym zdrojom korupcie, a na druhej strane aj časovým odstupom v pôsobení lídrov týchto krajín.

Manipulácia prostredníctvom médií bolo dôležitým nástrojom aj pre predvolebné kampane. Regulovanie obsahu pre prospech vládnucej strany umožnilo si udržať popularita a tým pádom získať dôležité percentá. Ale pre zaistenie ústavnej väčšiny tento nástroj nebol vždy dostatočný. Dôvodom je hlavne v rozšírenie „Západných liberálnych“ sociálnych

⁹⁶ REPORTERS WITHOUT BORDERS, 2018 World Press Freedom Index [online] . Dostupné na internete: <https://rsf.org/en/ranking/2018>

⁹⁷ THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT, Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy [online] . Dostupné na internete: http://enperspectiva.uy/wp-content/uploads/2019/01/Democracy_Index_2018.pdf

médií, ktoré sa stali prioritným nástrojom pre maximalizáciu slobody myslenia v sledovanom období. Na túto skutočnosť však začala Ruská federácia v tomto období reagovať, a pomocou globálnej siete rozpútala hybridnú vojnu v podobe dezinformácií a klamlivého obsahu.

Na dosiahnutie väčšiny potrebnej na zotrvanie pri moci boli obaja lídri teda nútený siahnuť po podvádzaní, ktoré malo rôzne podoby v oboch krajinách. Cieľ a výsledok však bol rovnaký pre oboch autokratov.

Záver

Viktor Orbán a Vladimir Putin sú ideologicky veľmi blízke osoby. Medzi Maďarskom a Ruskou federáciou sa od roku 2010 vybudovali významné ekonomické a politické vzťahy. Tieto vzťahy spočívajú najmä v pochopení a spolupráci lídrov týchto dvoch krajín, ktorí majú spoločné ciele a záujmy.

Cieľom tejto záverečnej práce bolo porovnať politiku Viktora Orbána a Vladimíra Putina. Tento cieľ sme naplnili, a prišli sme k záveru, že ich politika je vo viacerých aspektoch podobná aj napriek ich geografickej, ekonomickej či kultúrnej odlišnosti. Ich podobnosť spočíva hlavne v jednotlivých krokoch, ktoré sú súčasťou budovania autoritárskeho režimu.

V politike oboch lídrov môžeme vidieť dôležité kroky, ktoré tomuto cieľu napomáhajú. V hospodárskej politike dominuje zoštatňovanie, klientelizmus a nepotizmus, ktorá sa spája s tvrdou kleptokraciou. Korupcia zabezpečuje lojálnosť osôb, ktorí hrajú významnú úlohu v zabezpečení krokov potrebných na budovanie režimu. Ostatné znaky dôležité pre vytvorenie režimu sme zhrnuli pod názvom „Právny štát.“ V tejto časti sme poukázali na rôzne zákony, vytváranie inštitúcií či využívanie štátnych zložiek potrebné na zachovanie, či budovanie takéhoto režimu.

Mediálne spoločnosti, ktoré sa odkúpili osobami blízkych politickej elite alebo samostatným štátom sa stali dôležitým nástrojom na upevnenie popularity lídrov. Takýmto spôsobom dokáže režim získať kontrolu nad verejnou mienkou a zabrániť šíreniu negatívnych informácií. Samozrejme toto obdobie so sebou prinieslo aj na jednej strane príležitosť ale aj hrozbu v podobe sociálnych sietí a internetu.

Všetky skutočnosti boli však umožnené vďaka počiatočnej popularite. Pesimistický národ túžiaci znovu po prosperite si zvolil cestu, z ktorej sa len ťažko vrátiť. Sympatia, ktorú Orbán a Putin zo začiatku vyžarovali sa postupne premenila u značnej časti obyvateľov v nenávisť či strach.

Hlavný cieľ politiky Orbána a Putina spočíva hlavne v ich zahraničnej politike. Všetky ostatné aspekty sú dôležité len pre upevnenie a zabezpečenie moci potrebnej na realizáciu hlavného cieľa – zabrániť úplnej liberalizácii sveta. Iniciátorom tohto cieľa je hlavne Putin a jeho Ruská federácia, a Orbánove Maďarsko hrá skôr úlohu satelita v EÚ pre Ruskú federáciu. Všetci sme si mysleli, že studená vojna sa skončila kolapsom ZSSR, avšak sa vrátila nástupom Putina. Svojou povahou je toto napätie medzi Západom a Východom odlišné, ale v zásade rovnaké – boj o rozširovanie vplyvu veľmocí.

Zoznam použitej literatúry

1. ABRAMS, Abigail. Here's What We Know So Far About Russia's 2016 Meddling. In: *TIME* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://time.com/5565991/russia-influence-2016-election/>
2. NYERGES, Ádám. Kétharmados orbán-kormány tevékenységének első száz napja 2010-ben és 2014-ben. In: *Pólusok* [online]. 2021, roč. 2, č. 1, s. 55-71 [cit. 05.12.2021]. ISSN 2732-1851. DOI: 10.15170/PSK.2021.02.01.03
3. ANDOR, László. Hungary in the Financial Crisis: A (Basket) Case Study. In: *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe* [online]. 2009, roč. 17, č. 3, s. 285-296 [cit. 13.04.2022]. ISSN 0965-156X, 1469-3712. DOI: 10.1080/09651560903457907
4. ÅSLUND, Anders. *How capitalism was built: the transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia*. Cambridge ; New York, NY: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-68382-1.
5. ÅSLUND, Anders. *Russia's crony capitalism: the path from market economy to kleptocracy*. New Haven: Yale University Press, 2019. ISBN 978-0-300-24309-3.
6. ÅSLUND, Anders, KUCHINS, Andrew. *The Russia balance sheet*. Washington (D.C.): Peterson institute for international economics, 2009. ISBN 978-0-88132-424-2.
7. BAKSAY, Gergely, PALOTAI, Dániel. Válságkezelés és gazdasági reformok Magyarországon, 2010–2016. In: *Közgazdasági Szemle* [online]. 2017, roč. 64, č. 7-8, s. 698-722 [cit. 05.12.2021]. ISSN 00234346, 1588113X. DOI: 10.18414/KSZ.2017.7-8.698
8. BODZÁSI, Balázs. ed. *Devizahitelezés Magyarországon: a devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 2019. ISBN 978-963-503-774-2.
9. BOHLE, Dorothee, GRESKOVITS, Béla. Politicising embedded neoliberalism: continuity and change in Hungary's development model. In: *West European Politics* [online]. 2019, roč. 42, č. 5, s. 1069-1093 [cit. 18.03.2022]. ISSN 0140-2382, 1743-9655. DOI: 10.1080/01402382.2018.1511958
10. CSABA, Laszlo. Unorthodoxy in Hungary: an illiberal success story? In: *Post-Communist Economies* [online]. 2022, roč. 34, č. 1, s. 1-14 [cit. 22.02.2022]. ISSN 1463-1377, 1465-3958. DOI: 10.1080/14631377.2019.1641949
11. GOAT, Elliott; BANUTA, Zsofia. Hungary vote-rigging raises concerns of fraud in European elections. In: [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://www.opendemocracy.net/en/breaking-fresh-evidence-hungary-vote-rigging-raises-concerns-fraud-european-elections/>

12. FREELAND, Chrystia. *Sale of the century: Russia's wild ride from communism to capitalism*. 1. ed. vyd. New York, NY: Crown Business [u.a.], 2000. ISBN 978-0-8129-3215-7.
13. FRYE, Timothy et al. Is Putin's popularity real? In: *Post-Soviet Affairs* [online]. 2017, roč. 33, č. 1, s. 1-15 [cit. 10.03.2022]. ISSN 1060-586X, 1938-2855. DOI: 10.1080/1060586X.2016.1144334
14. ENTZ, Géza. Antall József a rendszerváltoztatás specialistája. In: *Magyar Szemle*. 2015, roč. 2015, s. 45-56. ISSN 1216-6235.
15. GREGORY, Paul. A Reassessment of Putin's Russia: The Economy. In: *South Central Review* [online]. 2018, roč. 35, č. 1, s. 175-195 [cit. 20.03.2022]. ISSN 1549-3377. DOI: 10.1353/scr.2018.0009
16. CHARAP, Samuel, TREYGER, Elina, GEIST, Edward. *Understanding Russia's Intervention in Syria* [online]. RAND Corporation, 2019 [cit. 22.03.2022]. DOI: 10.7249/RR3180
17. CHIODO, Abigail J.; OWYANG, Michael T. A case study of a currency crisis: The Russian default of 1998. In: *Review-Federal Reserve Bank of St. Louis*, s. 7-17. ISSN 0014-9187.
18. SZABÓ, Jakub; KURUCZ, Milan. The Death of Neoliberalism or a Mere Camouflage? Polanyian Countermovement in Hungary & Poland. In: *Forum for Social Economics* [online]. DOI: 10.1080/07360932.2022.2052737
19. MARTIN, József Péter. Amid the pandemic, it's now corruption that 'performs better' in Hungary. In: [online]. 2021. Dostupné na internete: <https://balkaninsight.com/2021/02/24/amid-the-pandemic-its-now-corruption-that-performs-better-in-hungary/>
20. JUHÁSZ, Attila; MOLNÁR, Csaba; ZGUT, Edit. *Menekültügy és migráció Magyarországon*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e.V. ; Political Capital, 2017. ISBN 978-80-907076-5-8.
21. KOLEKTÍV JAMNEWS. How Hungarian oligarchs monopolised national media and are making a grab for Europe's. In: [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://jam-news.net/how-hungarian-oligarchs-monopolised-national-media-and-are-making-a-grab-for-europes/>
22. KOTZ, David M., WEIR, Fred. *Russia's path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia*. London ; New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-70146-4.
23. KOVÁCS, János. A rendszerváltoztatást követő kormányok politikai és gazdasági teljesítménye III. – Az első Orbán-kormány. In: *Iránytű intézet*. 2015, roč. Rövid elemzések
24. LENDVAI, Paul. *Orbán: Hungary's strongman*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 2017. ISBN 978-0-19-087486-5.

25. MAGYAR, Bálint. *Post-communist mafia state: the case of Hungary*. Budapest: CEU Press, in association with Noran Libro, 2016. ISBN 978-615-5513-54-1.
26. MCFAUL, Michael. Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy. In: *Comparative Politics* [online]. 2018, roč. 50, č. 3, s. 305-325 [cit. 06.03.2022]. ISSN 0010-4159. DOI: 10.5129/001041518822704971
27. MCFAUL, Michael. Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy. In: *International Security* [online]. 2020, roč. 45, č. 2, s. 95-139 [cit. 08.03.2022]. ISSN 0162-2889, 1531-4804. DOI: 10.1162/isec_a_00390
28. NOVOKMET, Filip, PIKETTY, Thomas, ZUCMAN, Gabriel. From Soviets to oligarchs: inequality and property in Russia 1905-2016. In: *The Journal of Economic Inequality* [online]. 2018, roč. 16, č. 2, s. 189-223 [cit. 22.03.2022]. ISSN 1569-1721, 1573-8701. DOI: 10.1007/s10888-018-9383-0
29. PÁLES, Judit; KUTI, Zsolt; CSÁVÁS, Csaba. A devizaswapok szerepe a hazai bankrendszerben és a swappiac válság alatti működésének vizsgálata. In: *Magyar Nemzeti Bank Occasional Paper*. 2010. ISSN 1787-5293.
30. PALONEN, Emilia. Transition to Crisis in Hungary: Whistle-Blowing on the Naked Emperor: Transition to Crisis in Hungary. In: *Politics & Policy* [online]. 2012, roč. 40, č. 5, s. 930-957 [cit. 26.01.2022]. ISSN 15555623. DOI: 10.1111/j.1747-1346.2012.00389.x
31. PIRANI, Simon. *Change in Putin's Russia: power, money and people*. New York (N.Y.): Pluto press, 2010. ISBN 978-0-7453-2691-7.
32. REPORTERS WITHOUT BORDERS. 2009 World Press Freedom Index. In: . Dostupné na internete: <https://rsf.org/en/ranking/2009>
33. REPORTERS WITHOUT BORDERS. 2018 World Press Freedom Index. In: . Dostupné na internete: <https://rsf.org/en/ranking/2018>
34. ROBERTSON, Graeme, GREENE, Samuel. How Putin Wins Support. In: *Journal of Democracy* [online]. 2017, roč. 28, č. 4, s. 86-100 [cit. 06.03.2022]. ISSN 1086-3214. DOI: 10.1353/jod.2017.0069
35. ROMSICS, Ignác. *Magyarország története a XX. században*. 4., jav.böv. kiad. vyd. Budapest: Osiris K, 2010. Osiris tankönyvek. ISBN 978-963-276-179-4.
36. SADECKI, Andrzej, DUCHNOWICZ, Ilona. *In a state of necessity: how has Orban changed Hungary*. Varšava: Ósrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2014. Punkt widzenia numer 41 = Point of view; number 41. ISBN 978-83-62936-44-1.
37. FREIJE-RODRIGUEZ, Samuel. Poverty & Equity Brief Russian Federation. In: *World bank group* [online]. 2020. Dostupné na internete: https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/33EF03BB-9722-4AE2-ABC7-AA2972D68AFE/Global_POVEQ_RUS.pdf

38. SHLEIFER, Andrei, TREISMAN, Daniel. A Normal Country: Russia After Communism. In: *Journal of Economic Perspectives* [online]. 2005, roč. 19, č. 1, s. 151-174 [cit. 30.01.2022]. ISSN 0895-3309. DOI: 10.1257/0895330053147949
39. DJANKOV Simeon. Russia's Economy under Putin: From Crony Capitalism to State Capitalism. In: *Peterson Institute for International Economics, Policy Briefs*. 2015, roč. PB15-18. ISSN 1997-8073.
40. SZABÓ, Máté. From a suppressed anti-communist dissident movement to a governing party: the transformations of FIDESZ in Hungary. In: *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* [online]. 2011, roč. 2, č. 2, s. 47-66 [cit. 16.04.2022]. ISSN 2062087X. DOI: 10.14267/cjssp.2011.02.03
41. SZELÉNYI, Iván. *Varieties of post-communist capitalism: a comparative analysis of Russia, Central Europe and China*. Leiden ; Boston: Brill, 2020. Studies in critical social sciences volume 157. ISBN 978-90-04-41319-1.
42. THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy. In: [online]. Dostupné na internete: http://enperspectiva.uy/wp-content/uploads/2019/01/Democracy_Index_2018.pdf
43. THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy 2008. In: [online]. Dostupné na internete: <https://graphics.eiu.com/pdf/democracy%20index%202008.pdf>
44. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Corruption perceptions index 2009. In: . Dostupné na internete: <https://www.transparency.org/en/cpi/2009>
45. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption perceptions index 2018*. Berlin: Transparency International, 2019. ISBN 978-3-96076-116-7.
46. VIDYARTHI, Kritika. Glasnost and Perestroika: Did Gorbachev Break the USSR? In: *SSRN Electronic Journal* [online]. 2016 [cit. 29.01.2022]. ISSN 1556-5068. DOI: 10.2139/ssrn.2755245
47. ZÖLDI, Blanka; PETHŐ, András. Inside the secrets of the Orbán family's businesses. In: [online]. 2021. Dostupné na internete: <https://www.direkt36.hu/en/hogyan-tarultak-fel-az-orban-banya-titkai/>
48. ŽÍDEK, Libor. Evaluation of Economic Transformation in Hungary. In: *Review of Economic Perspectives* [online]. 2014, roč. 14, č. 1, s. 55-88 [cit. 16.03.2022]. ISSN 1804-1663, 1213-2446. DOI: 10.2478/revecp-2014-0004